Prijs *f* 5,95

STRIP SCHRIFT

Jaargang 23 nummer 3
's werelds oudste stripinformatieblad
verschijnt 10 x per jaar

HUGO PRATT
ANNE AUKE TADEMA
DUPUIS

f 9,95 – Verkrijgbaar bij de Boekenservice van Het Stripschap.

STRIP SCHRIFT

Jaargang 23 december 1989 nummer 3 (230)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Hans Duncker, Eric de Graaf, Arco van Os, Hans Pols

Medewerkenden
Ben Bits, Ruud Booms, Peter Dekker, Michel Kempeneers, Michel Nadorp, Ernst Pommerel, Koos Schulte, Ger Tillekens, Noël Ummels, Rudy Vrooman, André Wijntjes

Redactie-adres
Stripschrift
Postbus 9808
1006 AM Amsterdam
Telefoon 020 - 15 80 67

Abonnementen
Voor abonnementen kunt u terecht bij
Uitgever Het Stripschap
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon 020-85 22 29
f52,50 lid-abonnee
f55,00 donateur-abonnee
Postbank 20 99 48 of
ABN-bank 54 89 74 330
ten name van Stripschrift, Amsterdam
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven contact opnemen met de redactie van Stripschrift

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Omslag
Hugo Pratt

Redactioneel

Hartelijk welkom Belgische lezers.
Dit nummer zal speciaal in Turnhout – 16 en 17 december – acte de présence geven. Turnhout is al jaren een gezellig Belgisch stripevenement waar enige duizenden mensen komen.
Over evenementen gesproken. De Strip-3-daagse zit er al weer een maand op en de algehele indruk was zeer positief. Een geslaagd evenement. Uiteraard wordt altijd de vergelijking gemaakt met het voorgaande jaar. In 1988 was de Strip-3-Daagse een uitgekleed evenement, iets wat je deze keer niet kon zeggen. Er was een overvloed aan activiteiten die zeer geslaagd waren. De meeste bezoekers bleven dan ook lang; men was gemiddeld zo'n 6 uur op de beurs.
Voor Stripschrift is deze Strip-3-daagse ook goed geweest. In de loop van volgende jaar zien onze lezers dat terug in de verslagen van 'Het Gesproken Oor', de vele interviews en de naar wij hopen eindelijk goede foto's van de tekenaars.
De Gala-avond verliep traag en langdradig. Toch was ook hier een hoogtepunt op stripgebied te melden. Want naast de jaarlijkse uitreiking van de Stripschapprijs en -penningen, werd de eerste cheque van f150.000,– door Cartoon Aid, aan het Zwitserse Rode Kruis uitgereikt. Het betreft de opbrengst van het Cartoon Aid Stripboek. Een unieke prestatie voor stripminnend Nederland.
Naast vreugdevolle meldingen ook een droevige. Enige weken geleden is de illustrator/tekenaar Anne Auke Tadema overleden. Voor de ouderen onder ons een bekend illustrator en voor de jongeren hopen wij dat zij na het lezen van dit nummer ook het werk van Tadema kunnen waarderen.
Wij wensen iedereen veel leesplezier toe.

Inhoud

4 **ANNE AUKE TADEMA** Koos Schulte
13 **BRIEVEN**
13 **BITS & PIECES** Ben Bits
14 **DUPUIS LET OP DE KLEINTJES** Noël Ummels
16 **UITSLAG DICK MATENA PRIJSVRAAG**
17 **DE LIJNEN VAN HET AVONTUUR** Ger Tillekens
21 **HET LAATSTE BERICHT** Ernst Pommerel
23 **DE SUPERHELDEN VAN HUGO PRATT** Hans Pols
24 **MEISJE ONTVOERD** Hugo Pratt
32 **ACTUALITEITEN**
34 **STARS & STRIPS** Michel Nadorp

Anne Auke Tadema

*

ZWERVEND ROND DE WERELD

door
KOOS SCHULTE

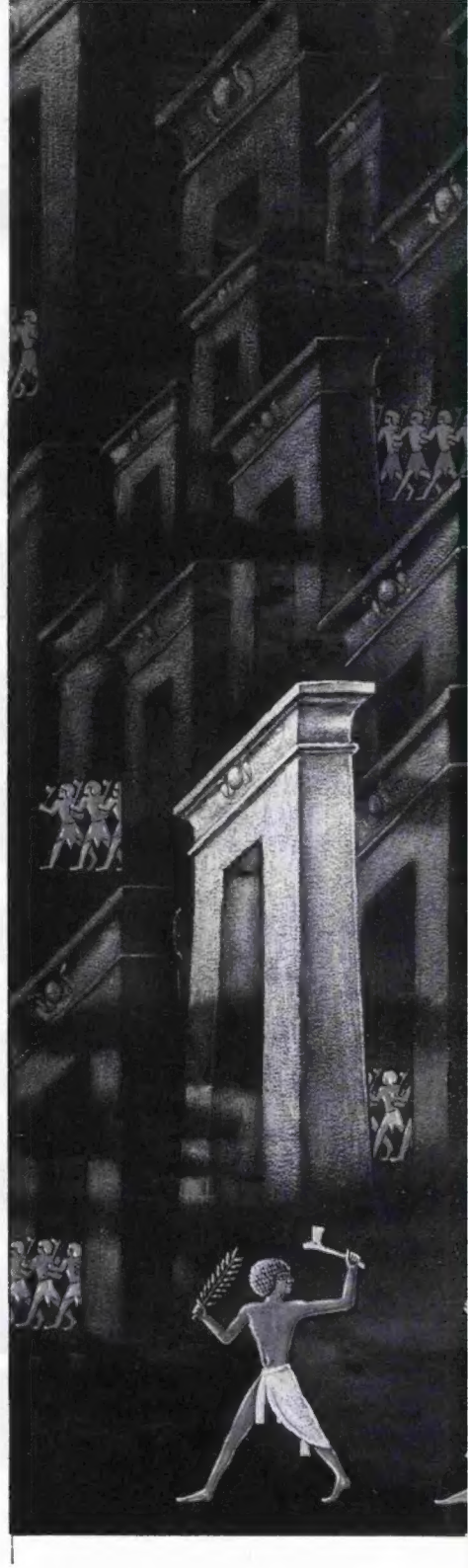

Op 20 oktober jl. overleed — op 76-jarige leeftijd, maar geheel onverwacht — Anne Auke Tadema. Enige tijd daarvoor bezocht Koos Schulte hem voor Stripschrift. Dit resulteerde in het navolgende — waarschijnlijk laatste — interview, dat wij graag willen zien als een posthuum eerbetoon aan de grondlegger van de Nederlandse science-fictionstrip.

Er was eens een jongen, die hevig geïnteresseerd was in oude geschiedenis. Hij verslond de geschiedkundige artikelen, die de meeste kinderen van zijn leeftijd in de kranten oversloegen. Op een dag hing die jongen achter aan een boerenkar. Plotseling zag de voerman dit en begon met zijn zweep naar de kleine Auke te slaan. Hevig geschrokken draafde de jongen de IJsseldijk af, terwijl hij riep: 'Lelijke Toet Anch Amon!'.
De boer, die niets van die scheldwoorden begreep, sprong van de bok en achtervolgde hem enige tientallen meters, Uiteindelijk gaf hij de moed op...
Het ondeugende kereltje uit bovenstaand verhaaltje zou zijn hele leven wijden aan geschiedenis. Maar liefst 72 keer zou hij met

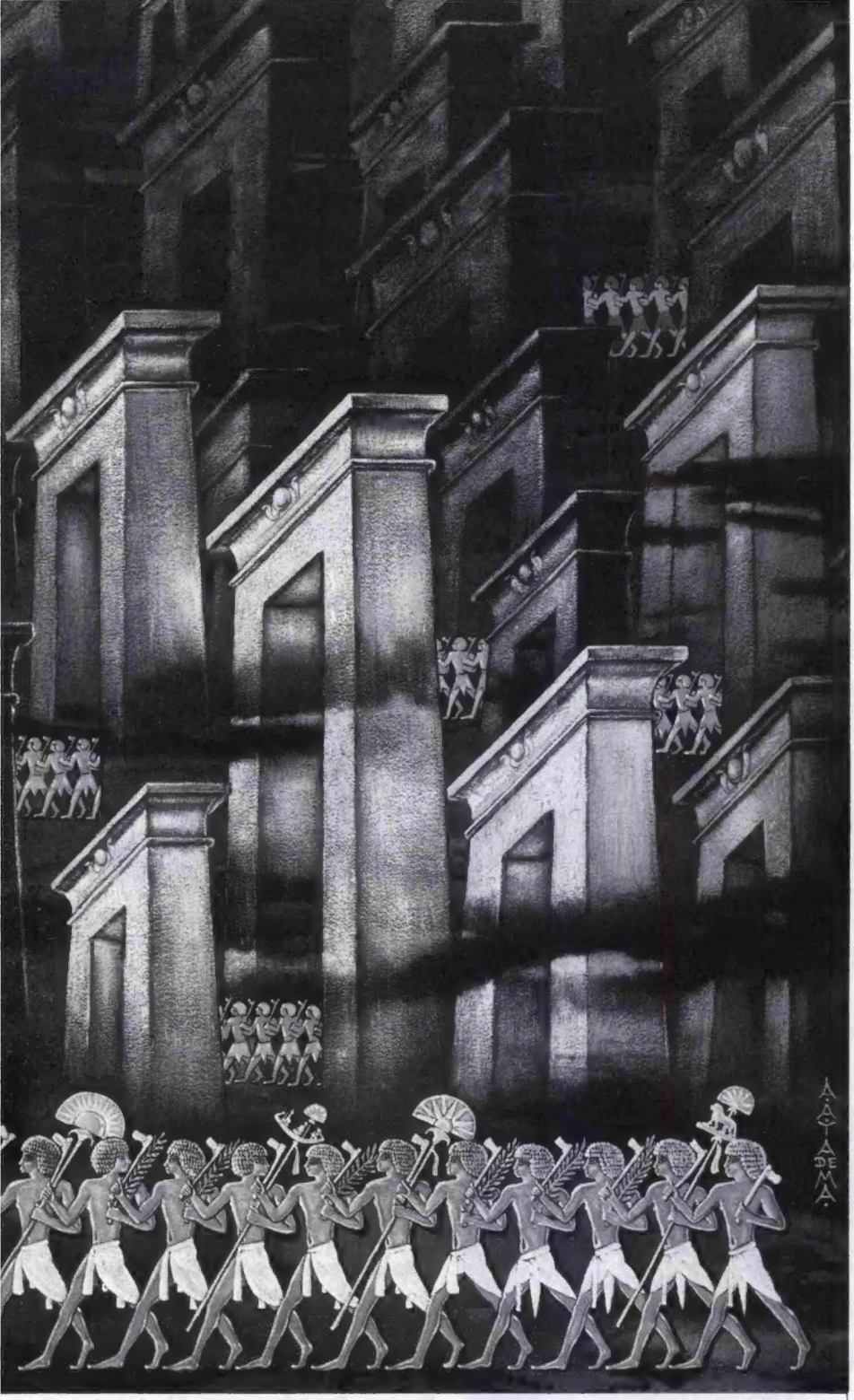

Thebe

zijn vrouw het land Egypte bezoeken. Hij zou de illustraties en de foto's verzorgen, zij de tekst van tientallen boeken en ontelbare artikelen in allerlei tijdschriften. Het gaat hier om de tekenaar-schilder Auke Anne Tadema en zijn vrouw, de in 1987 overleden publiciste en journaliste **Bob Tadema-Sporry**.

Tadema, die ook onder de pseudoniemen **Irving Blue** en **Dacine** veel illustratiewerk heeft verricht, werd enige jaren geleden erelid van *Het Stripschap*. In de jaren rond de Tweede Wereldoorlog had hij een aantal knappe science-fiction-achtige strips opgezet, die ertoe hebben bijgedragen, dat hij wel 'de vader van de Nederlandse science-fiction-strip' wordt genoemd. Hoewel deze tekenaar al jaren geen strips meer maakt, had hij zijn lier nog lang niet aan de wilgen gehangen.

Zo is er begin dit jaar een gigantisch boekwerk verschenen bij Unieboek, getiteld *Groot Egypte Boek*. De tekst, foto's én illustratieve verzorging was in handen van Auke Tadema. Zie hier het portret van deze energieke kunstenaar...

Tadema: Ik werd op 11 april 1913 in *Leeuwarden* geboren. Via *Breda*, *Den Haag* en *Driebergen* belandden wij uiteindelijk in *Zutphen*, waar ik van mijn vierde tot mijn achtste jaar heb gewoond. Mijn vader was in die tijd directeur van het distributie-bureau. Ik weet nog dat ik geregeld in de IJssel viel, we woonden namelijk aan de buitenkant van Zutphen. In deze stad ben ik voor het eerst naar school gegaan. Nu was ik nooit een kind wat van scholen hield. Ik had een grote vrijheidsdrang. Als het maar enigszins kon, probeerde ik van school weg te blijven. Ik was liever buiten. Nu woonde tegenover ons in Zutphen de tekenaar en aquarellist Jo Spier, die ik vaak met een tekenmap zag lopen. Dikwijls ben ik op zijn kamer geweest, die vol lag met tekeningen. Dat rommelige, die ogenschijnlijke vrijheid, heeft mij als kind altijd erg aangesproken. Mede dankzij Jo Spier is het tekenen later mijn wereld geworden!

In 1921 verhuisden we naar *Den Haag*, waar ik op heel wat lagere scholen gezeten heb. In die tijd hadden de scholen een grote behoefte aan leerlingen, dus als je slecht was aan het eind van het schooljaar ging je naar een andere school, waar je met gejuich ontvangen werd en overging. Zo ben ik in mijn jeugd tot mijn dertiende jaar op twaalf lagere scholen geweest. Mijn vader heeft heel wat met mij te stellen gehad!

Drie jaar later verhuisden we naar *Amsterdam*, waar ik op de Amsteldijk kwam te wonen. Pas op de derde lagere school aldaar, een volksschool, voelde ik me reusachtig thuis. Ik had een leuke onderwijzer, die zag dat er met mij best om te gaan was, mits ik maar enige vrijheid kreeg. Zo heb ik de zevende klas in *De Pijp* doorgebracht. Hierna ging ik naar het gymnasium, waar ik tot mijn zestiende op gezeten heb. Van 1929 tot 1931 volgde ik lessen aan het *Rijksinstituut tot Opleiding van Tekenleraren*, gevestigd in het bijgebouw in de tuin van het Rijksmuseum. Momenteel zit deze opleiding in de *Rietveld*. Doordat ik wat te jong was, heb ik eerst nog een jaar thuis getekend. In dat jaar heb ik Amsterdam al tekenend 'ontdekt'.

Na een jaar informeerde mijn vader bij directeur Luns hoe mijn vorderingen waren. Hoewel ik haast nooit op school geweest was, antwoordde de directeur enthousiast: 'Eén van mijn beste leerlingen'. Vervolgens riep hij mij bij zich en zei dat hij dat tegen mijn vader had gezegd. 'Zorg jij er nu voor dat dit ook gebeurt!' Dit was natuurlijk een vreselijk pedagogische zet van de directeur. Ik ben er goed twee en een half jaar gebleven. Ik zat bij mijn vriend, de latere tekenaar **Frans Lammers** in de klas. Hij was de eerste aan wie ik vertelde dat ik verliefd was op een klasgenootje, het meisje wat later mijn vrouw zou worden: **Bob**.

Mijn vrouw heeft de studie aan deze opleiding afgemaakt: zij behaalde de middelbare akte tekenen, hoewel ze hier niet mee doorgegaan is. Ze is bekend geworden als schrijfster.

Op een gegeven ogenblik zei ik tegen mijn aanstaande vrouw: 'Denk er om, ik ga vandaag van school. Ik blijf hier niet langer'. Midden onder de les pedagogie, ik weet nog dat de filosoof Jean Jacques Rousseau werd behandeld, stak ik mijn vinger op en zei tegen de leraar: 'Mag ik naar huis, meneer?' Hij zei: 'Ben je dan niet goed, Auke?', waarop ik zei: 'Nee, ik leer hier geen tekenen. Ik leer hier pedagogie en dat interesseert me niet'. De leraar werd toen natuurlijk boos en stuurde me naar de directeur, die niets tegen me kon inbrengen. Met mijn boze, jonge hoofd ben ik regelrecht naar de *Rijksacademie voor Beeldende Kunsten* gegaan, een kwartier daar vandaan aan de Stadhouderskade. Professor **Roland Holst** heeft me toen geholpen om op de Academie te komen. Dit is eigenlijk mijn voorgeschiedenis. Op de Academie vond ik het heerlijk. Ik heb er zowel de dag- als de avondschool gevolgd. De eerste twee jaar leerde ik 'gewoon tekenen' en boetseren. De twee volgende jaren heb ik grafiek gestudeerd: etsen en lithograferen onder leiding van **J. de Mesquita**, die later door de Duitsers werd vermoord.

Auke Tadema in Guinee, West-Afrika, 1952

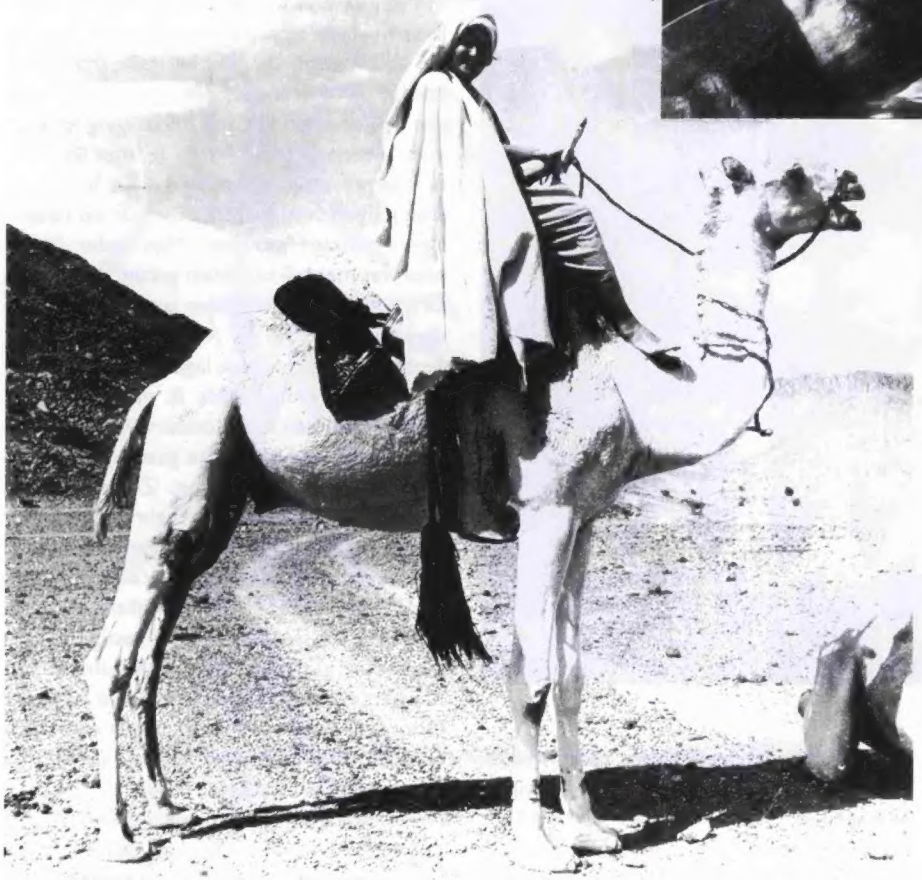

Bob Tadema - Sporry, Hoggarr in de Sahara, 1953

Wat is de invloed **van Professor Roland Holst op Uw werk?**
Deze heeft mij zeker beïnvloed met zijn grote concepties, decoratieve schilderingen en mozaïeken. Trouwens, ook **Professor Jurres**, een Fries en paardenschilder, is voor mij van veel betekenis geweest.

In 1934 had U de opleiding aan de Academie achter de rug. Zijn er meer mensen uit Uw examenklas bekend **geworden?**
Van mijn klas van dertig zijn er maar drie in het vak gebleven. In die tijd was het heel moeilijk om aan werk te komen. Na vier jaar Academie was er niets, geen staatshulp, geen enkele prijs, die je kon krijgen voor de beste tekening. Dus binnen een half jaar à een jaar was negentig procent afgevallen. **Buitendijk**, een impressionistisch schilder en **Cor Heek**, een kunstschilder in Castricum, zijn de twee anderen, die 'doorgegaan' zijn.

Wat ging U na Uw Academie-tijd doen?
Met een rol tekeningen onder m'n arm ging ik langs uitgevers om te kijken of ik werk kon krijgen. Eigenlijk vond ik vrij vlug werk. Ik zat nog op de Academie toen ik geld nodig had. Bij de *AVRO*-kantoren ging ik vragen of ik in hun programmablad mocht tekenen, maar in eerste instantie ging dat niet door. Vergeet niet dat het de tijd was van de grote werkeloosheid. Een week later stond ik er weer om te vragen of ik écht niet een tekeningetje mocht maken! In die tijd werkten we voor de AVRO de 'grote' jongens uit die tijd: **Doeve, Bantzinger** en **Harmsen van Beek**. Iedere zaterdag bleef ik komen, zodat men zei: 'Kijk, daar zit-ie weer!' Na een keer of veertig, vijftig, zeiden ze waarschijnlijk tegen elkaar: 'Het wordt vervelend dat hij daar zit. We zullen hem een keer een tekening geven. Dat mislukt vast en dan zien we hem nooit weer!' Het liep echter anders en zo ben ik er toch ingekomen. Voor de AVRO heb ik veel illustratie-werk gemaakt. In later jaren zouden er nog een aantal stripverhalen volgen, maar welke dat waren, ben ik vergeten.
Zo rond 1934 heb ik me ook beziggehouden met de tekenfilm. Met een map vol tekeningen ben ik naar de filmmaatschappij *Multi Film* gegaan, die er wel oren naar had om tekenfilms in Nederland uit te brengen. Ik heb wat proeffilms getekend en heb vervolgens een

calculatie gemaakt wat het één en ander zou gaan kosten. Het bleek echter veel te duur te worden! Nederland kon niet concurreren tegen Amerika, wat die dingen al in de handel had. De Nederlandse tekenfilmindustrie was vrijwel kansloos, vooral in die tijd van werkeloosheid...

Als striptekenaar debuteerde U in Doe Mee...
In Amsterdam ging ik bij de kantoren van de grote bladen vragen om werk. Bij het *Handelsblad* zat destijds een gymnasium-vriend van me, die wist dat er voor de kinderbijlage Doe Mee verlet was van tekenaars. Ik vond er gehoor en eigenlijk werd ik hier naar de stripkant gedreven. Via *Doe Mee* belandde ik in *Leiden*, waar ik voor de *Rotogravuremaatschappij* in het blad *Bravo* veel mocht illustreren.

Graag wil ik nog even inhaken op Doe Mee**. Uw eerste strip die U in 1937 voor dat blad maakte, heette** Petertje**. Kunt U zich daar nog iets van herinneren?**
Totaal niets! Ik weet nog dat ik destijds strips gemaakt heb, die me soms 'opgedrongen' werden. Later kon ik mijn eigen weg gaan. Ik denk dat *Petertje* nog uit de tijd is, dat ik die als opdracht kreeg. Zo heb ik ook voor *De Groene Amsterdammer* series gemaakt, die helemaal verdwenen zijn, waar ik niets meer van kan vinden en niets meer van af weet.
In deze tijd was ik eigenlijk overal actief. Ik moest te eten krijgen en fietste zo alle mogelijke kantoren langs, zoals ik reeds vertelde. Ik kreeg altijd wel wat. 'Deurknoppenvrees' kende ik niet. Eigenlijk hield ik er wel van. Het was een soort van 'strijd in de jungle'. Mijn hele leven heb ik van spanning gehouden. Er zat iets van avontuur in! Mijn hele leven ben ik ook free-lance blijven werken.

Heeft U in de tijd dat U voor Doe Mee tekende andere tekenaars **ontmoet?**
Iedereen werkte thuis en bracht of stuurde het werk. Natuurlijk ontmoette ik wel eens tekenaars. Ik herinner me **Bram Ohm**, die ik geregeld ontmoette in *Scheltema* tegenover De Telegraaf. (N.B. **Ohm** was de tekenaar, die veel succes zou boeken met de strip *Dikkie Dapper*.)

U hebt jarenlang samengewerkt met de Rotogravure. Had U een aparte **band met deze maatschappij?**
De redacteur van de *Rotogravure*, waar ik mee te maken had, was een bijzonder geschikt iemand. U moet denken: die strips moesten vrijdag ingeleverd worden, maar 's ochtends had ik nog niets! Ik had immers allerlei ander werk. In de loop van die ochtend moest ik aan de strip beginnen en 's avonds moest hij klaar zijn. Bovendien moest de tekst er nog bij geschreven worden. Al gauw tekende mijn vrouw de letters in, want als tekenlerares kon zij dat veel beter als ik. Pas tegen elf uur 's avonds was het klaar en fietste ik naar het station Haarlem. Daar gaf ik het werk aan de bestuurder van de trein, die het in Leiden op het station overhandigde aan iemand van de Rotogravure. Dat kon toen. 'Treinpost' heette dat. In Leiden waren ze altijd doodzenuwachtig dat het werk niet klaar zou zijn. Eens zeiden ze dat ze een handgranaat zouden sturen als het werk niet op tijd 'in de bus' kwam.

Eerste afgedrukte tekening voor het Haarlems Dagblad (Frans Hals tentoonstelling, 1937)

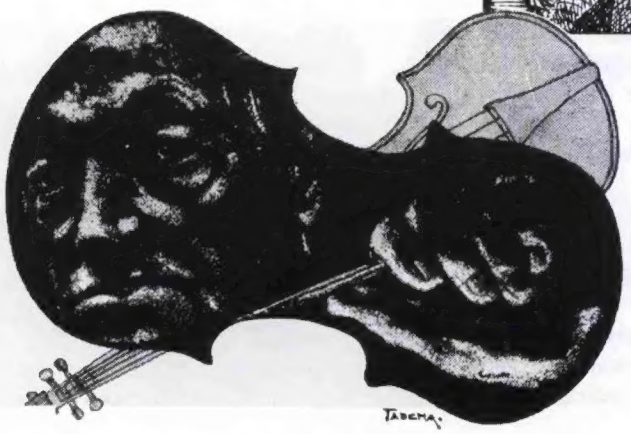

A.V.R.O. bode, tussen 1937-1940

Kunt U zich de strip 25 kilometer onder de aarde **nog herinneren?**
Dit verhaal kon ik in 1938 kwijt aan het van origine Vlaamse blad *Bravo*. Het jeugdblad werd bij Rotogravure gedrukt en de hoofdredacteur noest zorgen voor de tekenaars. Toen ik daar voor de eerste maal kwam, zei

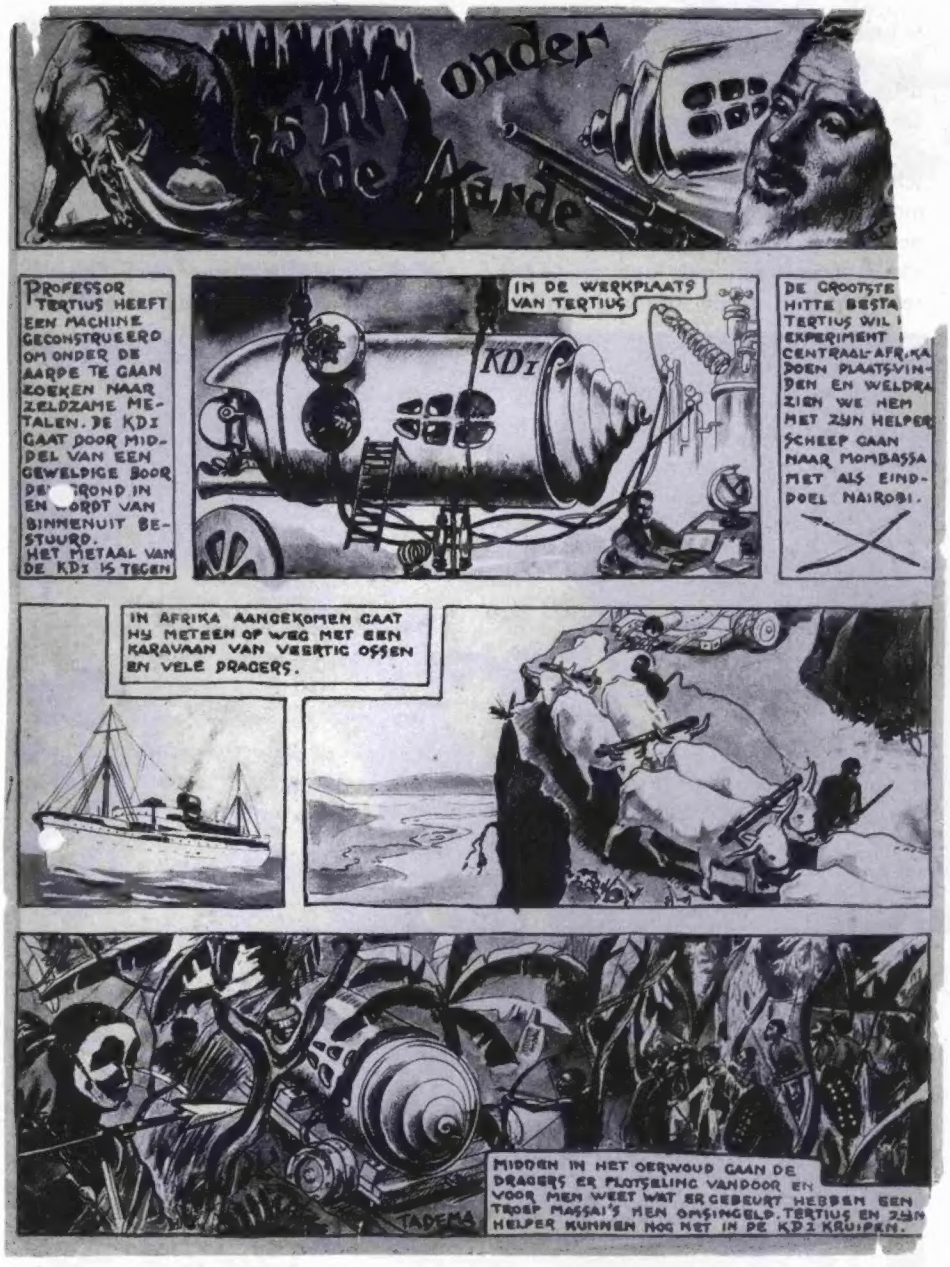
25 KM onder de Aarde
PROFESSOR TERTIUS HEEFT EEN MACHINE GECONSTRUEERD OM ONDER DE AARDE TE GAAN ZOEKEN NAAR ZELDZAME METALEN. DE KD1 GAAT DOOR MIDDEL VAN EEN GEWELDIGE BOOR DE GROND IN EN WORDT VAN BINNENUIT BESTUURD. HET METAAL VAN DE KD1 IS TEGEN
IN DE WERKPLAATS VAN TERTIUS
KD1
DE GROOTSTE HITTE BESTA TERTIUS WIL EXPERIMENT CENTRAAL-AFR. DOEN PLAATS-VIN-DEN EN WELDRA ZIEN WE HEM MET ZIJN HELPER SCHEEP GAAN NAAR MOMBASSA MET ALS EIND-DOEL NAIROBI.
IN AFRIKA AANGEKOMEN GAAT HY METEEN OP WEG MET EEN KARAVAAN VAN VEERTIG OSSEN EN VELE DRAGERS.
MIDDEN IN HET OERWOUD GAAN DE DRAGERS ER PLOTSELING VANDOOR EN VOOR MEN WEET WAT ER GEBEURT HEBBEN EEN TROEP MASSAI'S HEN OMSINGELD. TERTIUS EN ZIJN HELPER KUNNEN NOG NET IN DE KD1 KRUIPEN.
TADEMA

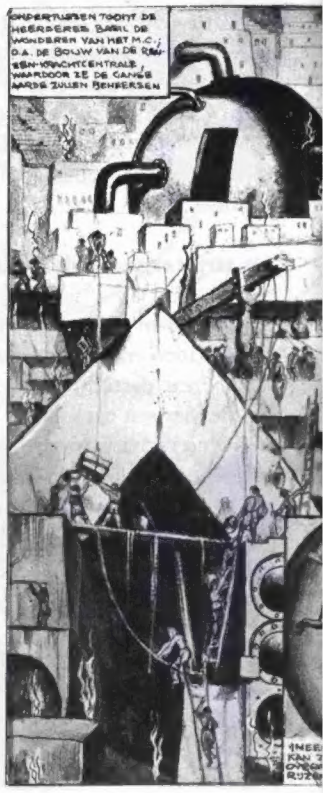

***25 KM onder de aarde* voor 'Bravo'**

ik dat ik een prachtige serie aan het tekenen was, hoewel ik nog niets had! Toen ik de opdracht in de wacht sleepte, moest ik proberen de strip zo lang mogelijk te laten lopen. Iedere week kon ik zo *f* 25 verdienen en dat was in die tijd heel wat. Ooit heb ik zo'n twee à drie strips per week gehad...
Ik schreef de tekst altijd zelf. Ik ging even zitten en binnen een paar minuten had ik een idee. Eigenlijk zat er geen continuïteit in die serie. Ik tekende een aantal plaatjes, welke ik die vrijdag toevallig leuk vond, zoals een paar vrouwen, een landschap, een close-up. Als het vel vol was, moest de tekst er nog bij. Door de tekeningen werd ik dus gedwongen een bepaalde vorm aan de tekst te geven. Als mensen dit horen, zijn ze vaak verbaasd dat ik geen verhaal had. Ik wist helemaal nog niet wat er de volgende week zou gaan gebeuren. Doordat ik van die 'gekke sprongen' maakte, vond men het juist origineel! Trouwens, toen mijn vrouw later kinderboeken ging schrijven, zei ze vaak genoeg: 'Auke, geef me even de plot voor dit verhaal, wat moet gaan over de jeugd in Afrika'. Ik had altijd wel een idee!

Hoe **tekende U die verhalen?**
Meestal schetste ik in inkt. Later vulde ik die in met waterverf. Soms werkte ik er ook nog aan met potlood. Eigenlijk kun je zeggen, dat ik alle technieken door elkaar gebruikte. Als het maar vlug ging. De strip verscheen in rood en blauw, maar werd erg lelijk gedrukt.

U wordt wel de voorloper **genoemd binnen de Nederlandse science-fiction-strip. Ervaart U dat zelf ook zo?**
Ik denk wel dat ik de eerste was. Als ik nu die strips zie – Tadema wijst naar een stapel *Storm*-albums – denk ik heel vaak: 'Hé, dat had ik ook!' Eigenlijk zouden de mijne misschien wat fantastischer zijn. Trouwens, die strips zijn knap getekend. Ook het verhaal vind ik goed.

In Uw verhalen tekende U vaak mooie vrouwen... Voor die tijd redelijk uitdagend...
Voor die tijd wel. **Don Lawrence** gaat nu veel verder in zijn strips. Vrouwen fascineren me nog steeds. In haast ieder schilderij wat ik maak, verwerk ik vrouwenfiguren.

De strip 25 kilometer onder de aarde **heeft zo'n jaar of vier gelopen...**
Het was inderdaad mijn langstlopende strip. Ik meen dat het verhaal door de Duitsers werd verboden. Zo mocht er bijvoorbeeld geen sneeuw getekend worden, dan dacht de bezetter dat ik het expres deed met het oog op Stalingrad. Ooit heb ik trouwens geweldige problemen gehad met een kersttekening voor de *AVRO*-bode. De ster, die ik in de tekening had verwerkt, vonden de Duitsers een 'communistische' ster. De redactie van dit blad heeft het toen voor me opgenomen. Door het telkenmale ingrijpen van de Duitsers, met name in mijn stripwerk, zijn de strips door de redactie gestopt...

In 1939 maakte U voor Bravo de strip Ivanhoe...
Dit is één van de duizenden opdrachten, die ik in de loop der jaren heb gehad, nog afgezien van de 300 à 400 boeken, die ik heb geïllustreerd. Alleen heel bijzondere opdrachten herinner ik me nog, vooral als ze aan de surrealistische kant waren, zoals illu-

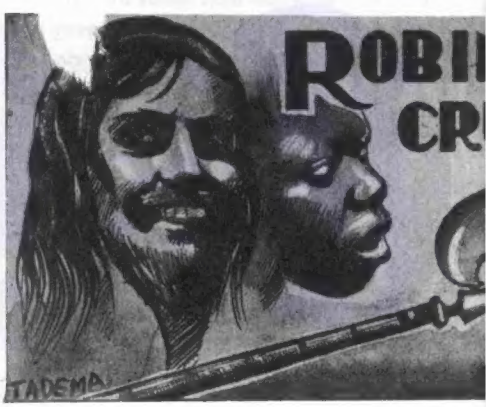

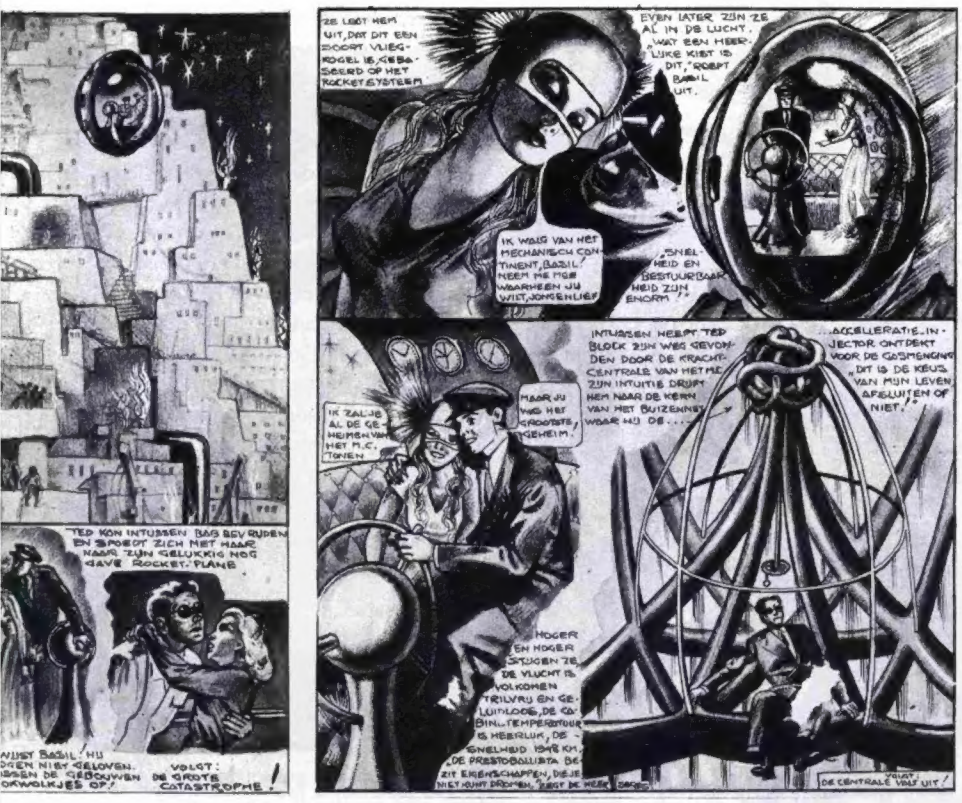
ZE LAAT HEM UIT, DAT DIT EEN ZOORT VLIEG-TUIG IS, GEBA-SEERD OP HET ROCKET-SYSTEEM.
EVEN LATER ZIJN ZE AL IN DE LUCHT. „WAT EEN HEER-LIJKE KIST IS DIT," ROEPT BASIL UIT.
IK WAAG VAN HET MECHANIEK CON-TINENT, BASIL! NEEM ME MEE WAARHEEN JIJ WILT, JONGENLIEF
„SNEL-HEID EN BESTUURBAAR-HEID ZIJN ENORM."
INTUSSEN HEEFT TED BLOCK ZIJN WEG GEVON-DEN DOOR DE KRACHT-CENTRALE VAN HET MC. ZIJN INTUITIE DRIJFT HEM NAAR DE KERN VAN HET BUIZENNEST, WAAR HIJ DE...
„ACCELERATIE-IN-JECTOR ONTDEKT VOOR DE GASMENGING. „DIT IS DE KEUS VAN MIJN LEVEN. AFSLUITEN OF NIET."
IK ZAL JE AL DE GE-HEIMENISSEN VAN HET M.C. TONEN
MAAR JIJ WAS HET GROOTSTE GEHEIM!
HOGER EN HOGER STIJGEN ZE. DE VLUCHT IS VOLKOMEN TRILLINGSVRIJ EN GE-LUIDLOOS. DE CA-BINE-TEMPERATUUR IS HEERLIJK, DE SNELHEID 1598 KM. „DE PRESTOBOLLISTA BE-ZIT EIGENSCHAPPEN, DIE JE NIET KUNT DROMEN," ZEGT DE HEER DAVID.
VOLGT: DE CENTRALE VAAT UIT!
TED KON INTUSSEN BAS BEVRIJDEN EN SPOEDT ZICH MET HAAR NAAR ZIJN GELUKKIG NOG GAVE ROCKET-PLANE.
VOLGT: DE GROTE CATASTROPHE!

straties bij gedichten van **Baudelaire** voor de *Chemische Naarden* en kalenders en affiches, bijvoorbeeld voor *Philips, Aku, KLM* en *Organon*.
Achteraf gezien is het heel jammer, dat ik in 1948, toen we voor een jaar naar *Brazilië* gingen, noodgedwongen veel heb moeten opruimen. Onder andere het stripwerk is nu niet meer in mijn bezit.

Van 1939 tot 1942 maakte U voor Bravo en Unicum *De spannendste avonturen van Robinson Crusoë.*
Deze strip kan ik me nog herinneren. Hij was gebaseerd op het gelijknamige boek, wat ik in mijn jeugd had gelezen. Ik liet een aantal 'toneelspelers' naar een onbewoond eiland gaan, waar zich allerlei fantastische avonturen afspeelden. Zo had de hoofdfiguur op een gegeven moment zes à zeven vrouwen. Uit het zuiden van het land kwamen er toen verontwaardigde brieven van vrouwenverenigingen, dat dit te gek was. Ik heb er toen vijf op een vlot gezet en ze zo uit het verhaal getekend... Dat kon gebeuren. Mijn strips waren nooit bloederig, er werd niet in geschoten en er vielen geen doden. *Robinson Crusoë* heb ik met Oostindische inkt getekend, zodat het zwart/wit gedrukt kon worden, wat goedkoper was. Mijn laatste strip in de oorlog moet *Pim's wereldreis* geweest zijn, die in 1943 in Bravo verscheen. Wat mijn medewerking aan dat blad betreft, ben ik zo'n beetje tussen de wal en het schip geraakt. De Belgen dachten: die Tadema zal wel een Nederlander zijn, terwijl veel Nederlandse lezers gedacht zullen hebben, dat ik een Belgische tekenaar was.
Misschien dat ik als striptekenaar daardoor nooit tot het 'grote' publiek ben doorgedrongen.

Kon U in de oorlogsjaren normaal doorwerken?
De eerste twee jaar kon ik nog wel reizen door Nederland, maar daarna werd het moeilijk, ook omdat ik gezocht werd en moest onderduiken. Uit de omgeving kreeg ik nog vrij veel werk.
Mijn hoofdopdracht in deze duistere tijden was het maken van 150 illustraties voor het *Oude Testament* voor de *Bijbelkioskvereniging*. Zo ben ik de oorlog doorgekomen.

Wat was Uw eerste strip na de oorlog?
In 1947 werd dat *Hel over Atlantis* in *Vizier*. In deze strip had ik veel plezier. Het was een strip, die zich afspeelde in een onbekend gedeelte van Afrika, waar nog prehistorische monsters voorkwamen. Alles was puur fictie, maar dat mocht. Met deze materie kon je alle kanten op. Ik dacht aan Atlantis, omdat er na de oorlog behoefte was aan iets totaal anders. Meerdere tekenaars gingen trouwens het Atlantis-gegeven in hun strip verwerken: **Hans Borrebach** in *Frank Moore* en **Hans Kresse** in *Eric*. In hetzelfde jaar heb ik nog een andere strip opgezet: Mechanische continent, die in Bravo en in *De Prins* gepubliceerd werd. In dat verhaal kwam een kaping voor door een onbekend 'luchteiland'. Uiteindelijk zou een 'luchtbeving' het mechanisch continent vernietigen. Het verhaal was bedoeld voor volwassenen. Als een rode draad liepen er dan ook enkele romances door het verhaal. In 1972 is dit verhaal in CISO nummer 9 herdrukt.

Enkele jaren later heeft U Uw laatste stripverhaal **gemaakt...**
In 1950-1951 heb ik voor de *Dikkie Dapper Krant* nog *Chipekwe* getekend. Dit blad was een wekelijks bijvoegsel van *Vizier*. In dit verhaal reisden ene *Professor Wellington* en zijn dochter naar een ver oord om een voorhistorische diersoort, de 'Chipekwe' terug te vinden. Na allerlei rampen slaagden zij daar in.
In deze serie heb ik veel tekeningen verwerkt, die er eigenlijk niets mee te maken hadden, maar die het verhaal origineel hielden. Zo herinner ik me dat ik uit een onuitgegeven boek over *Aboe Simbel* tekeningen heb geknipt, die ik vervolgens in deze strip monteerde. In mijn werk zie je steeds de vermenging van mythe met SF. Ook in mijn schilderijen is dat zichtbaar: fantasie met een vleugje werkelijkheid.

Heeft U zich in de tijd dat U strips tekende écht striptekenaar gevoeld?
Hoewel dit het voornaamste was wat ik deed in die tijd, had ik toch steeds de hoop door te gaan met het illustreren van boeken, omslagen maken enzovoort... Ook had ik het al lang in mijn hoofd om met mijn vrouw boeken te gaan maken en dan te gaan reizen, wat natuurlijk niet kon door de oorlog...

SON
SOË
DE SPANNING WORDT ONDRAGELIJK....
DAN KLINKT EEN BENEPEN STEM:
NIET BOOS MAKEN MASSA! ARME IK ARM VRIJDAG ZIJN VRIJDAG IN DIEP TAAI ZWART SLIK-PUT GEZONKEN MODDER MET STROOP ZIJN VRIJDAG VEEL SCHAMEN!
DAN BRULT ROBINSON: STOP WEZEN UIT DE ONDERWERELD! WAT WILT GE VAN ONS?

***Robinson Crusoë*, hoofdfiguur met zes à zeven vrouwen**

Toen ik dan ook de kans kreeg te gaan reizen, heb ik het strips tekenen er aan gegeven.

Dan laten we nu de strips even rusten. Straks komen we er op terug... Wat was de eerste aanzet tot het reizen?

Ik heb het mijn hele leven gewild! Toen ik mijn vrouw ontmoette op zeventienjarige leeftijd, heb ik haar gezegd: 'Bob, je zult je hele leven reizen met mij, maar je zult nooit geld hebben...'

'Best', zei ze, 'dat wil ik ook graag!' Pas in 1947 gelukte het ons op een kolenschip het land uit te komen. Het was onze eerste grote reis naar Brazilië. Ik denk dat ik één van de eerste tekenaars was in Nederland, die het land uit kwam... Dus toen we na een jaar terug kwamen, was het niet moeilijk ons werk te verkopen. Niemand had verhalen over Brazilië, of tekeningen, dus ik kon direct verkopen aan *Elsevier*. In dat land heb ik een half jaar in het oerwoud gewerkt. Verbazend boeiend. Teruggekomen uit Brazilië hadden we op het IJ nog 13 cent over, maar ontzettend veel materiaal!

Tjeenk Willink bracht ons eerste boek uit: *Kamelen en kolibri's*. Dat was geen probleem, want mijn vrouw en ik brachten iets nieuws. Niet lang daarna raakte ik mijn eerste boek over geschiedenis kwijt aan *Van Dishoeck*, wat nu *Unieboek* is. Ik moest een omslag maken, alsmede een grote serie illustraties voor het boek *De geschiedenis van Griekenland* van **Mary MacGregor**. (N.B. In de tegenwoordige paperback-editie heeft de uitgever de vele paginagrote illustraties weggelaten. Is dit de manier om boeken betaalbaar te houden? K.S.)

Een tijd later zei de directeur: 'Ik wou dat ik iemand had, die kon schrijven over *Egypte*; daar is momenteel wel een markt voor'.

'Wel', zei ik, 'ik ken een schrijfster, die niets anders doet dan boeken schrijven over Egypte'. Hoewel dit eigenlijk een halve waarheid was, kwam ik thuis met de boodschap dat mijn vrouw een boek over Egypte mocht schrijven... Dat werd ons eerste geschiedenisboek! Daarna zijn er nog ruim dertig andere boeken gevolgd.

In de loop der jaren heb ik een behoorlijke kennis van de mythologie van de oudheid, *Egypte*, *Griekenland*, *Mesopotamië* opgedaan, met name een grote visuele kennis. Door die 'kijk-kant' kon ik dingen laten zien, die men niet wist, zelfs aan vakmensen op Egyptologisch gebied. Zo heb ik bijvoorbeeld bij het maken van reconstructie-tekeningen van tempels vrijwel geen concurrentie. Dat is weer de andere kant van mijn tekenen: niet fantasie, maar realiteit. Ook van piramiden heb ik veel reconstructies gemaakt. Ik ben in vrijwel alle piramiden geweest.

Gelukkig heb ik geen last van claustrofobie. Momenteel ben ik bezig een nieuwe reconstructie te maken van het paleis op *Kreta* te *Cnossos*, uit de tijd van *Minos*, als die koning ooit bestaan heeft...

Hoewel ik in mijn strips altijd gereisd had, kon ik me nu uitleven tijdens onze speurtochten naar oude beschavingen. Van kind af aan was ik al in geschiedenis geïnteresseerd. Misschien zat het wat in de familie. Ik had een oud-oom **Sir Lawrence Albert Tadema**, die erg beroemd geworden is in Engeland door zijn geschiedkundige schilderijen van Egypte en Rome.

Heeft U samen met Uw vrouw Bob **sensationele dingen meegemaakt?**

We hebben ontzettend veel beleefd. Zo hebben we 120 wereldreizen gemaakt naar *Azië*, *Afrika*, *Zuid-Amerika* en *Indonesië*. Alleen al in Egypte zijn we 72 keer geweest... In 1952 belandden wij in *Algerije*, waar op dat moment een stad werd opgegraven door de Fransen. Ik ontdekte daar een grafsteen van iemand uit de Romeinse tijd, afkomstig uit Holland. Dat was sensationeel. Het was een Batavier, die overgelopen was naar de Romeinen. Wij noemden dat 'de eerste Hollander in Afrika'. Die ontdekking heb ik gemeld

CHI-PEK-WE
A. A. TADEMA
INTUSSEN ONTDEKT JENSEN, DAT HIJ IN EEN VREEMDE GROT ZIT, VOL MET GERAAMTEN VAN VREEMDE DIEREN. HOE KOMT HIJ HIER OOIT UIT?

***CHI-PEK-WE*, strip voor Dikkie Dapperkrant 1950/1951**

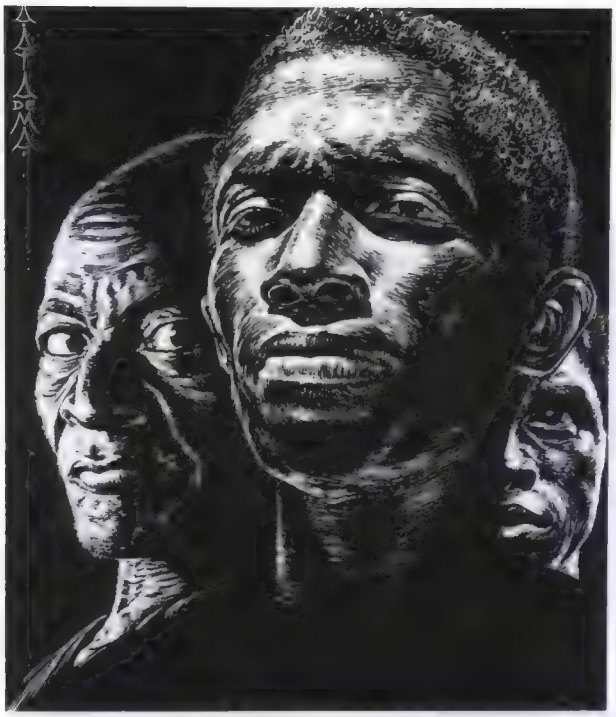

Portretten, 1957

Oase in de Algerijnse Sahara, 1952

aan het *Rijksmuseum voor Oudheden*. Zelfs in de *Kamer* is er over deze vondst gediscussieerd. Er stond iemand op, die beweerde dat het een N.S.B.-er was geweest. Landverraad was in de jaren na de oorlog echt sensationeel. Het was natuurlijk een 'lachertje'! Toch is er, meen ik, geld gekomen en is er een afgietsel van deze steen gemaakt.

Ook hebben we een half jaar de oorlog tussen Algerije en Frankrijk verslagen, we kenden de wachtwoorden en werden toegelaten tot de forten van het *Vreemdelingenlegioen*. Het was een wrede, wilde, avontuurlijke tijd, die ons is bijgebleven.

In 1964 hebben we vijftig dagen gereisd door *China*. Tot dat moment was het eigenlijk ontoegankelijk geweest voor toeristen en journalisten. We hebben naar aanleiding van die reis meerdere boeken gepubliceerd over China en zeker zo'n 50 à 60 grote artikelen! Er zijn weinig tijdschriften en kranten, waarin we in binnen- en buitenland niet gepubliceerd hebben. Pas in de zeventiger jaren begonnen anderen, met name de fotografen, te reizen. Toen die concurrentie er bij kwam, ben ik onmiddellijk gaan fotograferen. De foto's gebruik ik nog steeds voor nieuwe reeksen. In mijn archief zitten tussen de 20.000 en 30.000 dia's, plus dan nog de duizenden illustraties, die ik in de loop der jaren heb gemaakt.

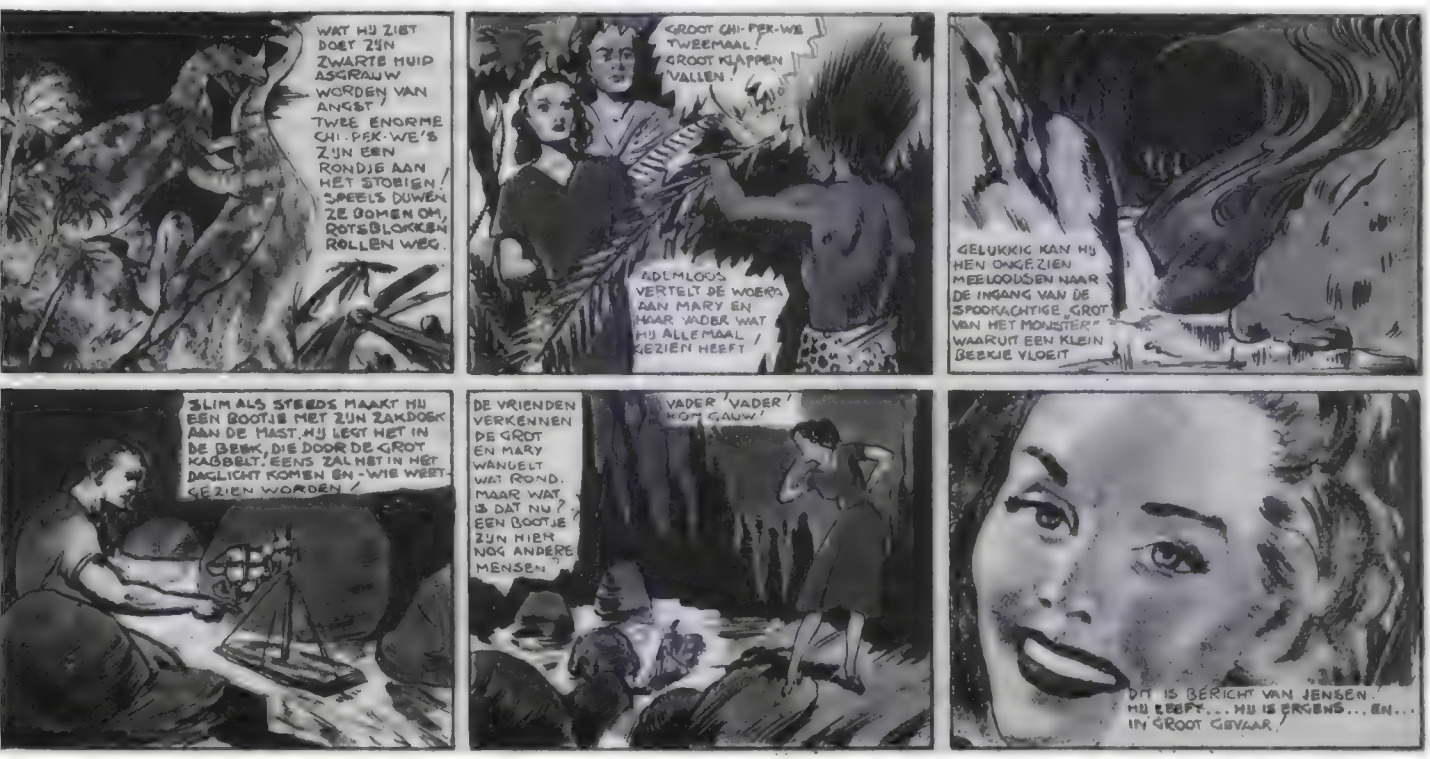
WAT HIJ ZIET DOET ZIJN ZWARTE HUID ASGRAUW WORDEN VAN ANGST / TWEE ENORME CHI-PEK-WE'S ZIJN EEN RONDJE AAN HET STOBIEN / SPEELS DUWEN ZE BOMEN OM, ROTSBLOKKEN ROLLEN WEG.
GROOT CHI-PEK-WE TWEEMAAL! GROOT KLAPPEN VALLEN!
ADEMLOOS VERTELT DE WOEKA AAN MARY EN HAAR VADER WAT HIJ ALLEMAAL GEZIEN HEEFT /
GELUKKIG KAN HIJ HEN ONGEZIEN MEELOODSEN NAAR DE INGANG VAN DE SPOOKACHTIGE GROT VAN HET MONSTER" WAARUIT EEN KLEIN BEEKJE VLOEIT
SLIM ALS STEEDS MAAKT HIJ EEN BOOTJE MET ZIJN ZAKDOEK AAN DE MAST. HIJ LEGT HET IN DE BEEK, DIE DOOR DE GROT KABBELT. EENS ZAL HET IN HET DAGLICHT KOMEN EN - WIE WEET - GEZIEN WORDEN /
DE VRIENDEN VERKENNEN DE GROT EN MARY WANUELT WAT ROND. MAAR WAT IS DAT NU? EEN BOOTJE ZIJN HIER NOG ANDERE MENSEN
VADER VADER KOM GAUW!
DIT IS BERICHT VAN JENSEN. HIJ LEEFT... HIJ IS ERGENS... EN... IN GROOT GEVAAR /

Hoe was Uw verstandhouding **met de musea?**
Met name in de vijftiger en zestiger jaren hebben we veel antiquiteiten en etnografica meegebracht. Het belandde dan bijvoorbeeld in het *Rijksmuseum voor Volkenkunde* in *Leiden*, of in het *Allard Pierson-museum* in *Amsterdam*. Ook hebben we veel meegebracht voor het *Tropeninstituut*. De collectie over de Sahara in dit museum bestaat voor het overgrote deel uit wat wij hebben meegebracht.

Hoe voelt U zichzelf het best getypeerd: striptekenaar, illustrator, fotograaf, wereldreiziger?
Vreemd genoeg geen van allen: *kunstschilder*...

U heeft erg veel getekend...
Zeker, maar ik zag de strips, het illustreren en heel veel reclame-tekenwerk wat ik heb gedaan als een race-fietser, die slagersjongen is. Ik dacht: 'Ik blijf slagersjongen, omdat het toch in het vak is'. Toch kwam het moment dat ik dacht: 'Ik moet ophouden met slagersjongen te zijn, ik moet race-fietser worden', wat kunstschilder was... Dat heb ik op mijn 55e gedaan, toen mijn jongste kind uit huis ging. Op die dag ben ik begonnen met schilderen. Daarbij kwam, dat een jaar eerder mijn vriend **Frans Lammers** overleed, die in de reclame werkzaam was geweest. Daardoor was hij niet aan een 'eigen stijl' toegekomen. Ik zag dat gevaar en dat heeft mede mijn keus bepaald.

Tegenwoordig doe ik overdag researchwerk voor boeken, artikelen enzovoort. Ik kan die manier van werken nog niet loslaten, hoewel ik het jarenlang heb gedaan. Trouwens, het journalistieke werk verzorgde mijn vrouw altijd, dus dat is wel wennen!
's Avonds na zes uur denk ik alleen nog maar aan mijn schilderen. Surrealistisch, puur fantasie.

Dan nu nogmaals terug naar de strips. Zou U ooit weer strips **willen maken?**
Ik zou er best zin in hebben, maar ik ben te laat. Ik zou het weer helemaal op moeten zetten met een groot archief op de achtergrond, met hulp van tekenaars. De ideeën zou ik zeker hebben! Als ik weer strips zou gaan tekenen, zou ik vandaag de dag meer systematisch gaan werken...

Heeft het medium strip als zodanig invloed **gehad op Uw carrière?**
Het bepaalde m'n achtergrond. Veel uitgevers, waar ik later voor illustratie-werk kwam, zeiden: 'U heeft toch die strips getekend?' Doordat ik zo veelzijdig heb moeten zijn in mijn stripwerk, heb ik daar achteraf bekeken veel voordeel van gehad. Later heeft zich dat doorgezet in de reclame, want reclame is: een gegeven onderwerp, in een gegeven tijd, voor een gegeven publiek, tegen een gegeven prijs.

Volgt U het stripverhaal nog steeds?
Nog steeds lees ik de strips in de kranten. Vaak vind ik ze slecht, onoverzichtelijk, te fragmentarisch en te kort! Een krant zou er mijns inziens beter aan doen één goede, langere strip te publiceren dan vier korte, maar de ervaring zal de kranten wel geleerd hebben dat er meerdere typen lezers zijn.

Zijn er nog dingen in Uw werkzame leven, waar U eigenlijk niet aan toegekomen bent, maar die U eigenlijk alsnog hoopt te verwezenlijken?
Nee, wat ik wilde doen heb ik gedaan: de wereld zien, daarover vertellen met illustraties, foto's en teksten van mijn vrouw. Met schilderen wil ik nog doorgaan, zo lang dat mogelijk is. Ik ben bepaald niet een man van stilzitten.
Wat ik nog steeds kan doen is mijn fantasie uitleven. Fantasie is voor mij het belangrijkste wat ik bezit; de rest is aangeleerd!

Bronnen: CISO 9 (juni 1972)
Stripschrift 75/76 (maart 1975)
Wordt Vervolgd; Stripleksikon der Lage Landen (1979)

Brieven

Beste redactie en medewerkenden,

Met veel plezier heb ik in Stripschrift nummer 10 van augustus 1989 het artikel gelezen over Gerard van Straaten.
Graag had ik Gerard van Straaten een zeer lange brief geschreven, doch ik ben niet in het bezit van zijn adres en eventueel telefoonnummer. Ik hoop dat jullie me willen helpen zodat ik met hem in contact kan komen. Ik heb via het artikel een bewondering gekregen voor zijn tekenstijl en ik vraag me af waar en hoe ik die verhalen zou kunnen verkrijgen desnoods in kopie-vorm. Ik zou dolgraag zijn stripwerk verzamelen doch als Belg is het me een beetje onbekend hoe ik het beste te werk kan gaan. Een goede tekenaar vind ik onder anderen Bert Bus. Ik heb ooit eens naar de vermelde Bert Bus Fanclub geschreven maar verkreeg nooit een brief, zodat ik denk dat deze fanclub niet bestaat of niet is doorgegaan. Indien mogelijk verkreeg ik ook nog het adres van Bert Bus. Wat Stripschrift betreft: doe zo voort zoals jullie de laatste jaren bezig zijn!
Met oprechte vriendelijke groeten vanwege
Jean-Pierre Legein,
Oostduinkerke (België)

De meeste tekenaars/scenaristen zijn via Stripschrift te bereiken. U stopt Uw brief/kaart gewoon in een enveloppe die voorzien is van de naam van de tekenaar/scenarist. Deze enveloppe stopt U samen met een losse postzegel van voldoende waarde (Wij verzamelen ook Belgische postzegels.) in een liefst iets grotere enveloppe die U voldoende gefrankeerd naar ons redactie-adres stuurt. Wij zenden de post dan door naar de betrokken persoon. Deze zal dan uiteraard zelf wel beslissen of hij/zij met U in contact wil treden.
Wat betreft Uw vraag over het werk van Gerard van Straaten: Een bibliografie is nooit gemaakt. Ook de tekenaar zelf heeft eigenlijk geen idee wanneer en waarin hij zijn werk heeft gepubliceerd. Het stripalbum Alleen rond de Wereld (De Boer Maritiem 1982) en de door Van Straaten geïllustreerde boeken Jopie Slim en Dikkie Bigmans in de optocht (Kluitman 1983) en de Kameleon-reeks zijn wellicht nog via Uw boekhandel te bestellen. Voor de rest is het een kwestie van snuffelen in antiquariaten.

Bits & Pieces

Even getelefoneerd.
'Koelewijn'.
'Hoi Peet, met Ben. Je bent lekker aan het rappen, hè'.
'Ja, goud hoor. Van dat dak af al voor de vierde keer een hit. Goedkoper produceren lukt niet, ha, ha.'
'Zeker. Ik hoor dat je al nummer één staat in de Sahara'.
'Lazer op jij. Waarom bel je eigenlijk?'
'Ben naar de kapper geweest. Inhammen bijpoetsen. En, de Story gelezen'.
'Nou en?'
'Je staat erin. Lekkere publiciteit. Je bent bijna vijftig, en...'
'Nee, acht en veertig Ben. We gaan niet katten jochie'.
'Hoho, ik citeer maar. Bovendien, je vrouw staat erachter lees ik'.
'Wat klets je nou toch Ben'.
''t Staat hier. Ze staat volledig achter je verslaving'.
'Zeg Bits, voor welk oenig blad werk jij tegenwoordig dat je ook al die vuilspuiterij over mij gaat uitdiepen. Ik ben niet verslaafd'.
'Ze melden anders dat Plaatjes-Boekjes je huisdealer is. Je gebruikt in bad en hebt er zelfs een speciaal tafeltje voor aangeschaft. Stel je voor dat het spul nat wordt'.
'Wat? Nee, ik lees alleen voor, ouwe beer'.
'Bij mij is het licht uit. Ik ben even grasmaaien. De groeten Bits'.
Dat dacht ik wel. Hij snapt er ook geen bal van. Maar het staat er echt. Vet geprint.
'Zijn verslaving leverde Peter Koelewijn vroeger nogal eens problemen op. Tegenwoordig kan hij gelukkig een stuk beter met zijn obsessie omgaan'.
Na vrouwen, drank, drugs en aids, is nu de strip de jet-set verslavings-top-tien binnengedrongen. Met stip. Een beetje bekende Nederlander heeft iets met strips dezer dagen. En als hij het niet heeft dan krijgt hij het. Toebedeeld. Voor de roddelbladen ben je al een intellectueel als je op een foto een krant zit te lezen. Laat staan dat je daarbij tegelijkertijd ook nog plaatjes kunt kijken. Dan ben je hemels verheven.
't Is recent ontdekt. De strip was een nog onbekend roddelvirus. Nu blijkt dat de ene bekentenis de andere volgt als strips ter sprake komen. 'M'n vader en ik vochten er vroeger om', kreunt Peter. Logisch als je onder de deken met een strip en een zaklantaarn wordt ontdekt.
'Nee. Pa hield ook van strips,' wordt er doorgedramd. Ik geloof daar geen moer van. Vaders houden niet van strips rond 1950. Pa Koelewijn heeft een keer in een flits een dubbeldikke, ouderwetse hard cover te pakken gekregen. Het meppen daarmee is zo uit de hand gelopen dat Peter zijn zolderkamertje in bovenwaartse richting is ontvlucht. Met alle gevolgen voor z'n muzikale ontwikkeling sindsdien. 'Vol vuur stort Peter zich op een bak vol tweedehands stripboeken. Ongelooflijk wat een schitterende strip', kraait hij aldus Story. 'Hij heeft ook een opslagplaats in de kelder. Leent geen album meer uit. En loopt alle winkels en stripbeurzen af'.
De ziekte verspreidt zich razendsnel over de Gooise matras. De boulevardbladen liggen en zitten er bovenop. De artikelen 'Han-Heel-de-Mens-Peekel gek op kleine kinderen' en 'Herman van Veen eet nooit meer eend' zijn al geschreven. In voorbereiding zijn nog 'De verborgen strippassie van Astrid Joosten (16) en Viola van Emmenes (61)' alsmede 'Wat Lee Towers las, toen hij nog kraandrijver was'.
Peter recent nog ontmoet. 'Fijne Strip-3-daagse gehad?'.
'Waar heb je het over Ben?'.
Het klopt, mijmerde ik. Hij weet niet eens hoe een stripboek eruit ziet.

Ben Bits

DUPUIS LET OP DE KLEINTJES

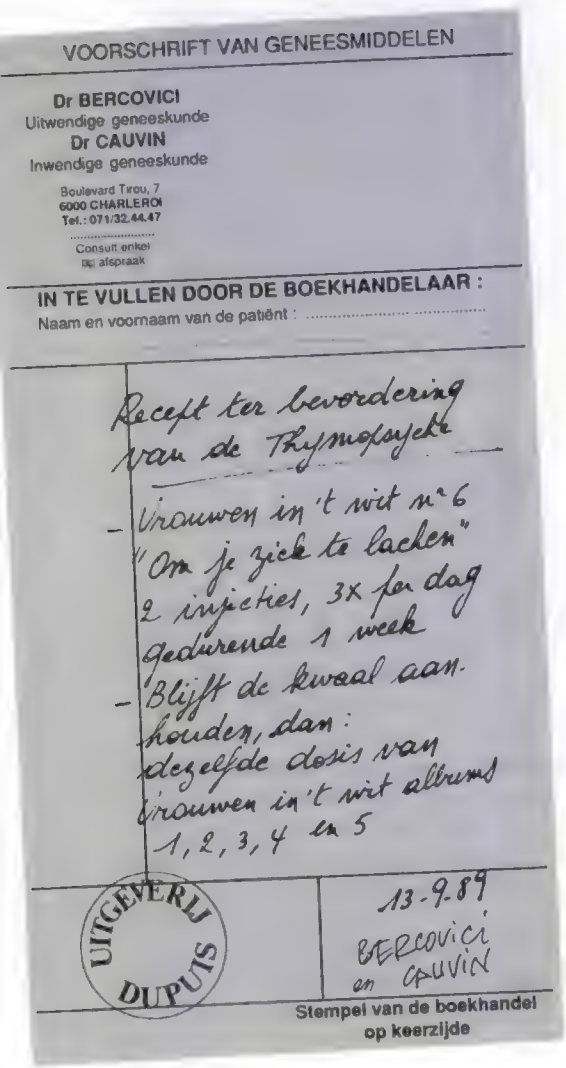
VOORSCHRIFT VAN GENEESMIDDELEN

Dr BERCOVICI
Uitwendige geneeskunde
Dr CAUVIN
Inwendige geneeskunde

Boulevard Tirou, 7
6000 CHARLEROI
Tel.: 071/32.44.47

Consult enkel op afspraak

IN TE VULLEN DOOR DE BOEKHANDELAAR :

Naam en voornaam van de patiënt : .....

Recept ter bevordering van de Thymospycle

- Vrouwen in 't wit n° 6 "Om je ziek te lachen" 2 injecties, 3x per dag gedurende 1 week
- Blijft de kwaal aanhouden, dan: dezelfde dosis van Vrouwen in 't wit albums 1, 2, 3, 4 en 5

UITGEVERIJ DUPUIS

13-9-89
BERCOVICI en CAUVIN

Stempel van de boekhandel op keerzijde

Recept voor boekhandelaren, meegestuurd bij VROUWEN IN'T WIT

Allereerst is er de verjongingskuur die het blad Robbedoes **en de Franstalige versie** Spirou **hebben ondergaan. Verder stikt het bij Dupuis tegenwoordig van de piepkleine, buitenaardse wezentjes als** Drabbels, Minimensjes **en** De Katamarom **en dito homo sapiens, waartoe we onder anderen** Stefan, Lokje, Jojo **en de jonge** Robbedoes **in hoogsteigen persoon moeten rekenen. En tot slot, en dat mag beslist als een bijdrage aan de kwaliteit van het beeldverhaal in het algemeen worden aangemerkt, pakt deze uitgeverij de promotie van haar jonge en dus qua lezerspubliek nog kleine stripseries grondig aan door hen door middel van aardige gadgets onder de aandacht van pers en boekhandel te brengen. Kortom: in Charleroi en Brussel wordt op de kleintjes gelet.**

Erwin Cavens, de hoofdredacteur van Robbedoes en verantwoordelijke voor de public relations van de Nederlandstalige tak van Dupuis, zegt: 'Onze uitgeverij is bezig met een nieuw beleid. Vroeger was Robbedoes eigenlijk niet meer dan een catalogus van ons albumaanbod, maar albums en stripblad zijn we nu min of meer aan het scheiden. Robbedoes blijft zeker wel een afspiegeling geven van een gedeelte van de albums die wij uitgeven, maar anderzijds zijn wij het als een medium gaan zien om nieuwe stripmakers en series te introduceren en de gelegenheid te bieden tot volle wasdom te komen.'

'Sinds een jaar proberen we met Robbedoes en Spirou een jonger publiek te pakken te krijgen, in de leeftijd van zes a zeven jaar, dus diegenen die je ook tot de lezersschare van *Donald Duck* kunt rekenen. Daar zijn twee redenen voor. In de eerste plaats was ons uit marktgegevens gebleken, dat de lezer van onze bladen steeds jonger werd. Je kon dat constateren uit de brieven die men naar de redacties stuurde en natuurlijk doen wij daar regelmatig onderzoek naar. Ten tweede is het een simpel feit, dat je iemand langer tot je klantenkring kunt rekenen, naarmate hij jonger je klant wordt. Robbedoes brengt de lezer in aanraking met onze uitgeverij en zo leert hij tevens onze overige produkten kennen. De sanering van Robbedoes en Spirou blijkt zijn vruchten af te werpen, want het aantal lezers groeit. Maar wat minstens zo belangrijk is of misschien wel belangrijker, is dat deze bladen blijven bestaan om de belangstelling van de kopers voor de uitgaven van Dupuis in stand te houden.'

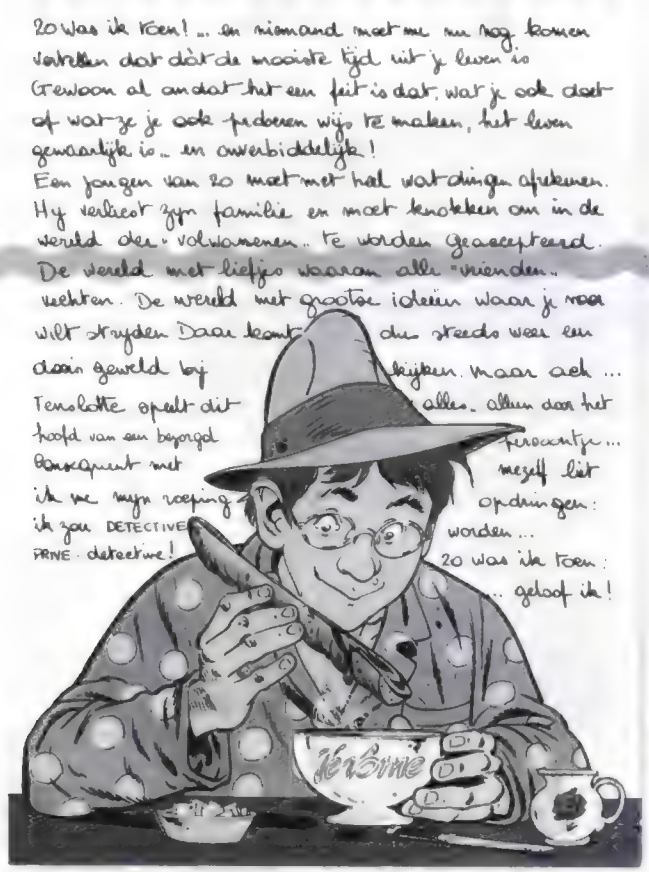
Zo was ik toen! ... en niemand moet me nu nog komen vertellen dat dàt de mooiste tijd uit je leven is
Gewoon al omdat het een feit is dat, wat je ook doet of wat ze je ook proberen wijs te maken, het leven gewaarwijk is ... en onverbiddelijk!
Een jongen van zo moet met heel wat dingen afrekenen. Hij verliest zijn familie en moet knokken om in de wereld der volwassenen te worden geaccepteerd.
De wereld met liefjes waaraan alle "vrienden" rechten. De wereld met grootse ideeën waar je voor wilt strijden Daar komt
steeds weer een
kijken maar ook ...
alles. alleen door het
... meisje laat
opdringen:
worden ...
Zo was ik toen:
... geloof ik!
Tenslotte opelt dit
hoofd van een bejaard
Bonaparte met
ik me mijn roeping
ik zou DETECTIVE
PRIVE - detective!
Jérôme

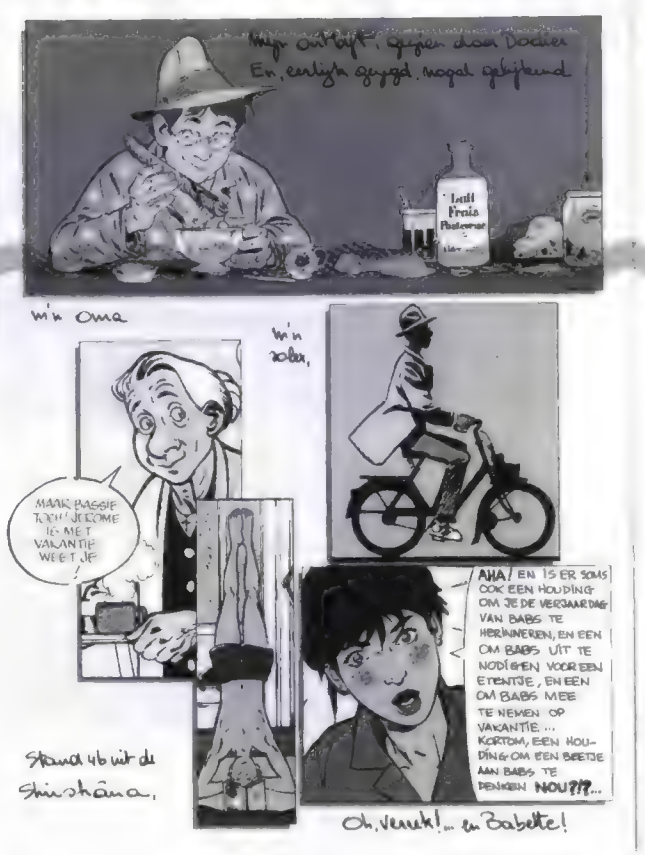
Mijn oudste, zijn deze boeken
En eerlijk gezegd, nogal gelijkend
Lait Frais Pasteurisé
mijn oma
mijn zoon,
MAAR PAPPIE TOCH! JEROME IS MET VAKANTIE WEET JE
AHA! EN IS ER SOMS OOK EEN HOUDING OM JE DE VERJAARDAG VAN BABS TE HERINNEREN, EN EEN OM BABS UIT TE NODIGEN VOOR EEN ETENTJE, EN EEN OM BABS MEE TE NEMEN OP VAKANTIE ... KORTOM, EEN HOUDING OM EEN BEETJE AAN BABS TE DENKEN NOU?!?...
Stond 46 uit de Shirshäna,
Oh, Verrek! ... en Babette!

'Dat er in de strips van onze uitgeverij tegenwoordig zoveel kleine wezentjes en kinderen opduiken, berust op toeval. Het is niet zo, dat we tegen onze stripmakers zeggen, dat ze eruit vliegen als ze niet op de proppen komen met een stripfiguur die jonger is dan vijftien jaar. **Blesteau** en **Godard** waren al een hele tijd bezig met het opzetten van *Lokje* en wat korter geleden werd **Raoul Cauvin** gevraagd een serie te starten met de tekenaar **Laudec**. Dat is de strip *Stefan* geworden en misschien is die wel in de plaats gekomen van *Bollie en Billie*, die we nu moeten missen (**Roba** is met zijn boedel naar Dargaud vertrokken. N.U.). Wat de buitenaardse wezentjes betreft, worden onze stripmakers geïnspireerd door wat er geweest is en dat zijn dan met name *De Smurfen*. Alles is al een keer gedaan en dus ontkom je er niet aan, dat wat je maakt lijkt op hetgeen een ander ooit gedaan heeft. Het is wel zo, dat dit kleine grut past in het beleid dat wij voeren om met Robbedoes en Spirou een jonger publiek te bereiken. De lezertjes kunnen zich makkelijk herkennen in deze striphelden.'

'Ondanks de verjongingskuur van onze stripbladen koesteren wij geen plannen om een nieuw blad op de markt brengen om de wat oudere lezers te bedienen. Het opzetten van een blad en het in stand houden ervan kost verschrikkelijk veel geld. Deze lezers kunnen volop bij onze albumuitgaven terecht, waaronder de luxereeksen *Vrije Vlucht* en *Spotlight* voor volwassenen. In die reeksen zijn ook Nederlandstalige auteurs opgenomen zoals **Marvano**, pseudoniem van **Marc van Oppen**, die hoofdredacteur is geweest van Kuifje en aan de wieg stond van uitgeverij *Den Gulden Engel*, en *Griffo*, alias *Werner Goelen*.'

'De politiek van het Nederlandstalige gedeelte van Dupuis en die van het Franstalige verschillen nauwelijks van elkaar. Het is zo, dat het Franssprekend publiek veel groter is en het Nederlandstalige meegenomen. Het ligt niet in de planning, maar behoort zeker tot de mogelijk-

door

NOËL UMMELS

heden, dat wij in de toekomst een meer onafhankelijk beleid zullen voeren, daar is de Nederlandstalige markt beslist groot genoeg voor. Eigenlijk zie je dat al een beetje gebeuren met *Roel en zijn beestenboel* van **Gerrit de Jager**, dat toch duidelijk meer op de Nederlandstalige lezer is toegesneden. Niettemin zal Robbedoes altijd de vertaalde versie van Spirou blijven. Daarbij trachten wij de teksten zo veel mogelijk te ontfransen. Robbedoes moet zoveel mogelijk Nederlands of anders internationaal met een enkele Engelse term zijn.'

'Dupuis beschikt over een aantal topseries, maar er moet aan de opvolging gedacht worden. Om iets wat vooralsnog weinig succesvol is, succesvol te maken doen wij het nodige aan de promotie van onze jonge series. Vandaar dat onze marketingafdeling allerlei gadgets verzint die bij de series passen en die samen met de stripalbums worden opgestuurd naar de journalisten en boekhandelaren. Op deze manier willen wij wat minder bureacratisch aandacht voor onze producten vragen en de pers stimuleren erover te schrijven. Zo hebben wij bij het laatste album van *Jerome K. Jerome Bloks* een notitieblokje meegestuurd, waarin de hoofdfiguur wordt voorgesteld. Het wordt duidelijk hoe hij denkt en bijvoorbeeld, dat Bloks een personage is met humor. Jerome K. Jerome Bloks loopt redelijk als je bedenkt, dat er slechts zes albums van zijn verschenen. Naar de boekhandelaren hebben wij bij een album van *Vrouwen in 't wit* spuitjes – overigens zonder naald – gestuurd, waardoor men meteen kan concluderen, dat het een komische serie betreft. En bij het album *Liefde in het spel* van **Stephen Desberg** en **Will** zonden wij de pers een CD toe met muziek van Ravel, waarvan Desberg vond, dat die bij het album hoorde. Op Valentijnsdag zal er een album van *Cupido* verschijnen en daar zullen we zeker iets mee doen en dat geldt ook voor de dertigste aflevering van *De Blauwbloezen*. Of deze extraatjes het gewenste effect hebben, is nog niet duidelijk. Duidelijk is wel, dat zij niet voor het publiek verkrijgbaar zullen zijn,' zegt de verantwoordelijke voor de public relations van de Nederlandstalige tak van Dupuis en hoofdredacteur van Robbedoes, Erwin Cavens.

UITSLAG

Stripschrifts DICK MATENA prijsvraag

De oplossing van de Dick Matena-prijsvraag uit het september-nummer:

1. **Edgar Allen Poe** speelde eerder mee in het verhaal *Lenore* uit de Mythen-cyclus. Het verscheen onder andere in *Comic International* en uiteraard in Mythen. In de Verenigde Staten werd het verhaal afgedrukt in Heavy Metal. Poe komt ook heel even voor in het verhaal *St. James Infirmary* (Mythen blz. 46).

A. den Dooier

2. a. **Elvis Presley** treffen we aan in *Heartbreak Hotel* (onder andere in Visions en Mythen).
   b. **The Beatles** komen voor in *A life in a day* (onder andere in Heavy Metal, Dream is over en Mythen).
   c. **Bob Dylan** speelt mee in *Judgement Day* (onder andere in Heavy Metal en Mythen). Het verhaal is ook gepubliceerd onder de titel De laatste dag.
3. Vlees of het geheime leven van Alfred H. is gepubliceerd in *Comix* nummer twee in mei 1982.
4. Dick Matena verwijst met A. den Dooier naar **A. den Doolaard**, een pseudoniem van **Cornelis Johannes George Spoelstra**.
5. Matena publiceerde in 1967 en 1968 de strip Polletje Pluim in het weekblad *Prinses*. Er verschenen 5 verhalen: De zweefdrank, De vogelvis, Hypnose, De tijdmachine en De moeras-schat.
6. De hoofdpersoon in de westernstrip die Matena tekende voor het blad Eppo was *Dandy*. Hij tekende drie verhalen: *Slavenopstand!, Rivalen!* en *Bedrog!*
7. De strip die Matena startte voor het eerste nummer van Titanic, maar die nooit werd afgemaakt was *Aragon Tannan: De onderwijzer.*
8. Het verhaal Beet, op tekst van Abuli werd gepubliceerd in *Titanic nummer 26.*
9. *Kruimeltje* is het door Matena bewerkte kinderboek van **Chr. van Abcoude** dat werd voorgepubliceerd in Donald Duck. De bewerking van het tweede kinderboek dat, in tegenstelling tot het door ons beweerde, pas in 1990 in Donald Duck van start gaat is *Dik Trom* van **Joh. Kievit**.
10. Dick Matena heeft strips geschreven voor:
    Dino Attanasio (De Macaroni's): Gangsters en voetbal, Chantage en voetbal, Cocktails en voetbal, De wraak van de graaf, Vendetta, Voetbal in Venetië, Film en voetbal, Gangsters en voetbal
    Johnn Bakker (Blook): De profbokser, De tellecten, De ruimtepiraten
    Carry Brugman (De Partners): Dodelijke erfenis, Het ultimatum, Spionage!, De vluchteling, Onderzeeër vermist, Gevaar!, De huurling, De zonne-sekte
    Fred Julsing (Wij): Diverse gags
    Don Lawrence (Storm): Het volk van de woestijn, De groene hel, De strijd om de aarde, Het geheim van de Nitronstralen

Wij feliciteren onderstaande prijswinnaars die hun prijs binnenkort per post krijgen toegestuurd.

1e prijs: **Rob van der Nol, 's-Gravenhage;** *2e:* Ruud Gruijs, Zaandijk; *3e:* Peter Kuipers, Enschede; *4e:* Hans Veldhuis, Krommenie; *5e:* Matthijs Dulfer, Delft; *6e:* Martijn Snoodijk, Amsterdam; *7e:* Peter Vermeulen, Leuven (B); *8e:* Peter v/d Hulst, Utrecht; *9e:* Hans Edink, Hillegom; *10e:* Toon Korsten, Rotterdam.

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-94 35 62

DE LIJNEN VAN HET AVONTUUR

slot

door

GER TILLEKENS

De aantrekkingskracht **van stripverhalen op hun lezers kan, zo lazen we aan het begin van het eerste deel van dit artikel (Stripschrift Jaargang 23 nummer 1), verklaard worden vanuit het** leesplezier **dat zij eraan beleven. Waarom, zo vroeg Ger Tillekens zich af, zouden we niet proberen dit leesplezier te betrekken in onze analyse van stripverhalen. Traditioneel werd dit element in sociaal-pedagogische studies terzijde geworpen en werden stripverhalen verworpen op grond van hun oppervlakkige teksten en hun bevestiging van maatschappelijke vooroordelen. In dit artikel probeert de auteur het leesplezier te verklaren vanuit de manier waarop, met name in avonturenstrips, een moderne vorm van romantiek gestalte heeft gekregen.**

We sloten het eerste gedeelte van dit artikel af met de beschrijving van een drietal niveaus die zijn te onderscheiden binnen de avonturenstrip en waarop grenslijnen een rol spelen. In dit tweede en afsluitende deel gaat Tillekens dieper in op ontwikkelingslijnen in de avonturenstrip, de beëindiging van het verhaal en tot slot doet hij enige prognoses ten aanzien van de toekomst van het stripverhaal.

Strips zijn een bijzondere vorm van hedendaagse romankunst, waaronder zij met boeken en speelfilms te rangschikken zijn. Ook stripverhalen beschrijven wisselende reeksen van gebeurtenissen in het leven van de hoofdrolspelers, waaraan de lezer uiteenlopende betekenissen kan ontlenen. Het kader daarvoor is gegeven in de moderne vorm van romantiek. Het stripverhaal leent zich daarvoor als snelcursus. Oudere, meer traditionele betekenissen worden erin herhaald en nieuwere verkend. Vanaf de vroege jaren vijftig bieden strips vooral een weerspiegeling van de moderne jeugdcultuur, zoals die in de naoorlogse decennia ook in Nederland vorm kreeg. Door die korte geschiedenis van de avonturenstrip heen laten zich al enkele ontwikkelingslijnen trekken. De formule, het zogenaamde standaardverhaal, waarop de meeste scenario's variëren bleef niet steeds dezelfde. Vooral de periode tussen 1964 en 1973 markeert een overgang Het eerst en meest opvallend is een veranderde definitie van beschaving. Voor 1965 werd die beschaving gedefinieerd in termen van goed en kwaad. Goed was de individuele vrijheid en ieder die daarvoor streed; kwaad iedere vorm van collectivisme waarin het individu ten onder ging. Beschaving was een kwestie van een strijd tussen ideologische systemen, waarin de helden aan de goede en de schurken aan de slechte kant vochten. In de jaren zestig krijgt deze thematiek een wending. Met de westernfiguur van *Blueberry* duikt het type van de mannelijke antiheld op, die steeds sterkere twijfels heeft over het nut van zijn eigen daden. Eerst doet hij nog een aantal pogingen onrecht, gedaan in naam van de beschaving te herstellen. Maar al snel blijkt dat onbegonnen werk. Macht en machtsmisbruik, zo lijkt de inzet van zijn verhaal, zijn inherent aan elk systeem, waarin naast machthebbers mensen rondlopen met de habitus van machteloze.

Een tweede verschil ligt in de tegenstelling tussen ouders en

kinderen. Zoals bekend ontbreken in typische kinderstrips zoals *Donald Duck* en *Suske en Wiske* meestal de ouders van de stripfiguren; wel zijn er veel ooms en tantes. De afwezigheid van bezorgde ouders, die het avontuur van de jonge helden in de weg zouden staan, wordt in de eerste avonturenstrips anders opgelost. De helden zijn vondelingen die van huis weglopen om hun echte ouders te vinden. In de jaren zestig zijn de helden hun ouders definitief kwijt. Als ze die, meestal onbedoeld, toch hervinden, blijken het vaak monsterlijke tirannen te zijn geworden. Al in de jaren vijftig beginnen de striphelden hun loopbaan op een jongere leeftijd. Dit is al zichtbaar bij de jonge reporter Kuifje. Naast hem verschijnen merendeels stripverhalen met oudere helden zoals **Jacobs**' onverwoestbare duo *Blake en Mortimer*. Midden jaren zestig beginnen jongere helden, zoals *Blueberry*, de toon aan te geven. Ze worden niet alleen ouder naarmate hun avonturen vorderen, maar komen ook zelf regelmatig in de rol van ouder en opvoeder terecht.

Een derde verschil vinden we in de tegenstelling tussen individuele en collectieve verantwoordelijkheid. In de verhalen van voor 1964 zijn de helden – echte heldinnen zijn er dan nog niet – nog tamelijk braaf. Het zijn, zoals **Kresse**'s *Eric de Noorman*, zonen van vorsten of landeigenaren die als in de Arthursage in ballingschap worden opgevoed om later hun koninkrijk te heroveren. In deze verhalen staat de aanvankelijke miskenning van de held voorop. In de loop van het verhaal wordt de houding die nodig is om eerlijkheid en rechtvaardigheid te laten zegevieren verkend. De trouw ten aanzien van eigen bestemming en de trouw ten opzichte van, mogelijk valse, vrienden strijden om voorrang om uiteindelijk te worden verzoend in een tijdelijk eind als ware vriendschap en liefde worden gevonden. De vrienden zijn ruwe bonken met een gouden hart; de geliefde vrouw wordt mateloos geidealiseerd. In de verhalen van na 1964 is de miskenning die de held ondervindt permanent. Genoegdoening is ook niet langer het doel waarnaar zij streven. Eerder willen ze gewoon met rust gelaten worden.

Last but not least is er het verschil tussen de seksen. De oudere avonturiers waren vaak vrijgezellen. Als ze, zoals *Rik Ringers*, verloofd waren moest hun partner ofwel steeds uit de handen van de schurk worden gered, dan wel prima in staat zijn om vrouwelijke listen en lagen te gebruiken. De vrouwen in het stripverhaal worden na 1964 in toenemende mate zelfstandig. Zo ziet *Blueberry* zich meer en meer geconfronteerd met de uitdagende en actieve Chihuahua Pearl. Ook andere stripfiguren krijgen hun vrouwelijke tegenhangers. De sciencefictionheld Ravian vindt zijn vriendinnetje Laureline, die meer en meer het heft in handen neemt. Daarnaast draven zelfstandige heldinnen op, zoals de electronica-expert *Yoko Tsuno*, die voor wie dan ook niet onderdoen in hun drang naar avontuur. De introductie van zelfstandige en actieve vrouwen in het dominante jongensgenre van het avonturenverhaal heeft gecompliceerde en vaak veronachtzaamde gevolgen.

Een daarvan is de verandering van het stereotiepe vrouwenbeeld. In de strips uit de jaren vijftig komen twee gescheiden vrouwentypes naar voren, die beiden een aantrekkingskracht uitoefenen op de mannelijke held. Naast de geliefde vrouw, die als het avontuur roept thuis moet worden achtergelaten, figureert er de femme fatale, de heks en de amazone. De vrouw die ervoor gekozen heeft zich vanuit eigen uitvalsbasis te plaatsen in de wereld van het avontuur en wier enige doel het lijkt om de held zijn doel, de terugkeer, te laten vergeten. Er is een dubbel vrouwbeeld zoals bijvoorbeeld bij **Hans Kresse**'s *Vidocq*. In de strips die na 1964 verschijnen smelten beide stereotypes, die van de geliefde vrouw en de heks samen. Er blijven evenwel twee standaardtypes, die elkaars habitus overnemen. De geliefde vrouw krijgt kenmerken van de heks en omgekeerd wordt de heks tot geliefde. Een gemakkelijk proces is dat niet. In de avonturen van *Jugurtha* concurreren tot in het laatst verschenen deel beide vrouwtypes om de gunst van de held die in steeds grotere verwarring raakt (*Van Bottenburg e.a.*, 1987). In de *Thorgal*-serie moeten heel wat vrouwen die uit hun femme-fatalerol schieten die beslissing bekopen met een vroegtijdig einde. Maar ook Thorgal's eigen vrouw, Aaricia, kiest in de concurrentie tenslotte voor het avontuur. Daarvoor moet zij haar lange haar afknippen en haar jurk verruilen voor een avontuurlijk page-pakje.

Een tweede effect van de opkomst van de moderne heldinnen ligt wat minder voor de hand, maar is een heel stuk lastiger voor de scenarist. Het einde van het verhaal verdwijnt uit het gezicht.

Het einde van het verhaal

Bijna onvermijdelijk lijkt het romantisch stripverhaal te eindigen als de held met de heldin in het huwelijk treedt. Bij stripseries is het huwelijk vaak de manier om een hele reeks te beëindigen. Om de zwerftochten van het zeilschip de Vrijheid definitief te stoppen, liet **Pieter Kuhn** zijn *kapitein Rob* trouwen en ook **Marten Toonder** sloot onlangs nog de avonturen van

MAAR... WAT... AARICIA... JE HAAR!
WAT NU, KNAPPE THORGAL ...VIND JE MIJN NIEUWE KAPSEL NIET LEUK?
HA! HA! HA!
DAT IS AL TE DOL! DAT BOERINNETJE WIL MET ONS MEEGAAN! HAHAHA!
WANT JIJ BENT DIE ONVERSCHROKKEN VECHTSTER, HÈ? DE HULDLINGE DIE NERGENS BANG VOOR IS...
JAWEL, VOOR ÉÉN DING: DAT IK OP EEN DAG KINDERTJES ZAL MOETEN VERWIEREN!

Afb. 4: Een ander vrouwbeeld. (Uit: G. Rosinski en J. van Hamme, Thorgal. Het land van Qâ. Brussel: Lombard, 1986, p. 15)

MAAR OM TE OVERLEVEN IN JOUW MANNENWERELD JULLIE WERELD VAN GEWELD MOET EEN VROUW ZICH HARD OPSTELLEN ALS ZE NIET VERPLETTERD WIL WORDEN. VOORAL EEN VROUW ALLEEN...
MAAR IK BEN ALLEEN JA... EN VAAK EENZAAM
EENZAAM ?... JIJ ?
KUN JIJ BEGRIJPEN DAT IK OOK BEHOEFTE HEB AAN EEN VRIEND OP WIE IK KAN BOUWEN ? EEN TROUWE KAMERAAD, OP WIENS SCHOUDER IK KAN STEUNEN ALS IK BANG BEN OF GEWOON MOE... ?
IK WEET DAT IK EEN KEIHARDE INDRUK MAAK... MAAR DENK JE ECHT DAT IK ANDERS BEN IN ANDERE OMSTANDIGHEDEN ?

afb. 5: Het spel van de verleiding (uit: G. Rosinski en J. van Hamme, Thorgal. De ogen van Tanatloc. Brussel: Lombard, 1986, p.30)

heer Bommel permanent af door hem in de echt te verbinden met zijn trouwe bewonderaarster en buurvrouw Doddeltje. Het romantisch avontuur is iets voor loners, die zich nog niet gebonden hebben aan de verplichting van een gezin en de noodzaak om te werken. Dat betekent niet dat voor deze solisten het huwelijk niet speelt. Door hun avonturen heen zit een aanhoudend commentaar op dit sociale contract tussen man en vrouw. Het avontuur lijkt een permanente poging zich aan de bindingen die met het huwelijk gepaard gaan te onttrekken. Dat het huwelijk het einde van het verhaal is, betekent niet dat het alleen op het eind daarvan aanwezig is. De dreiging van het huwelijk als einde van een avontuurlijk bestaan, komt overal in het verhaal naar voren waar mannen vrouwen ontmoeten, of waar ze onder elkaar over de andere sekse praten. Het avontuur lijkt vaak niet meer dan enkel een poging tot uitstel van een onvermijdelijk einde.

We stelden eerder dat strips zich even gemakkelijk van voren naar achteren als van achteren naar voren laten lezen. Dat betekent niet dat het begin en het einde van het verhaal hetzelfde zijn. Volgens *Van Peer* (1986) wordt de literaire structuur van het verhaal gevormd door twee principes: verrassing en redding. De verrassing betekent het begin van het verhaal, de redding het einde. De verrassing is een inbreuk op het verwachtingspatroon van de personages in het verhaal. Wat in traditionele romantische verhalen wordt verstoord en vervolgens gered, is de routine en de wens van een vredig, rustig bestaan. Die harmonie wordt gesymboliseerd in een interpersoonlijk contract tussen het privé-leven en het arbeidsleven. Dit contract is sekse-specifiek. De man staat voor het arbeidsleven, de vrouw voor het gezinsleven. In de sociale ruimte van de vrije tijd, tussen de besognes van het gezins- en arbeidsleven door, wordt er door hen onderhandeld over de persoonlijke voorwaarden waaronder een contract voor die arbeidsverdeling wordt aangegaan (*Bina*, 1981).

In een modern, romantisch verhaal speelt de verrassing vaak in de kaart van de helden. aan het begin blijkt meestal dat de persoonlijke onderhandelingen tussen de held en zijn geliefde onmogelijk worden gemaakt, doordat hen de nodige bewegingsvrijheid wordt onthouden. De hoofdfiguren zijn figuurlijk en vaak ook letterlijk gevangen. Zij kunnen elkaar niet ontmoeten in een eigen onderhandelingsruimte. De verrassing, meestal een externe gebeurtenis die de status quo ontwricht, zet hen vrij. Op hen rust dan echter ook vaak de plicht om die status quo, zij het op hun eigen termen, gewijzigd te herstellen om daar hun eigen contract te realiseren. De personages in het avonturenverhaal zijn hun eigen redders. Als dat geschiedt is het verhaal afgelopen, maar daarmee ook het avontuur.

In oudere vormen van romantiek betekent het huwelijk als symbolisch contract tussen de publieke en de privé-sfeer het definitieve einde van het avontuur. Aan de andere kant bestaat het verhaal uit uitstel daarvan en vegeteert indirect op dit concept. Zolang de dreiging kan worden uitgesteld, gaat het verhaal verder. De reden is vanzelfsprekend dat bepaalde zaken een hereniging in de weg staan. Kan een avonturenverhaal worden bedacht waarin het einde geen rol speelt en het uitstel permanent is? De hedendaagse verhalenschrijvers worstelen met dit probleem (*De Bree en Frederiks*, 1982). Er bestaan talloze voorbeelden van avonturenverhalen waarin degelijke modellen aanwezig zijn. De klassieke oplossing is de vrijgezel, die hoogstens wordt gehinderd door een enkele platonische liefde zoals **Conan Doyle**'s *Sherlock Holmes*. Oudere striphelden, zoals *Blake en Mortimer* zijn op dit model geënt. Een variant daarop is *Kuifje*, die er vanwege zijn leeftijd nog niet aan toe is en mede daarom ook niet ouder mocht worden. *Kuifje* leeft zoals veel van de helden uit de jeugdstrips uit de jaren veertig en vijftig in een mannenwereld waarin mannenvriendschappen domineren. Voor de meeste meisjesstrips uit dezelfde tijd geldt het omgekeerde. Zij brengen hun tijd door in exclusieve meisjesgroepen, vaak op locaties als kostscholen en vakantiekampen, waar dat bijna vanzelfsprekend lijkt (*Alderson*, 1968).

De prototypes van de oudere vrijgezel of de avontuurlijke maar sexueel nog onschuldige jongere krijgt in de jaren zestig concurrentie van de meer moderne playboy (*Ehrenreich*, 1985) en de huursoldaat. Zij critiseren de verborgen dubbele moraal die inherent is aan het traditionele huwelijksethos door sexueel genoegen voor te stellen als een vrij verkrijgbaar goed voor wie zich buiten de traditionele kaders weet te handhaven. Naast de vele stoeipoezen waarmee een filmheld als *James Bond* zich omringt, is daar echter ook in elke aflevering steeds weer die vrouw die zich in bijna alle opzichten met hem in zijn avontuurlijke capaciteiten kan meten. En juist tegen dit vrouwentype blijkt de playboy zelden opgewassen. Dan komt het probleem van het huwelijk en het einde van het verhaal onvermijdelijk boven drijven. In de jaren zeventig kregen bijna alle striphelden

te maken met dit probleem. En vanaf de jaren tachtig zij niet alleen, maar ook hun vrouwelijke tegenhangers als Aria, die om de haverklap huwelijksaanzoeken moet afwijzen, met als enige argument dat zij zoals ze zelf zegt nu eenmaal 'voor het avontuur geboren is'.
De nieuwere strips, die dit probleem verkennen worden, vanuit een traditioneel perspectief bezien immoreel, vooral op het vlak van de sexualiteit. Sexualiteit symboliseert in een traditioneel avonturenverhaal het contract van het huwelijk. Daarnaast is er het slippertje. De scheiding tussen deze twee vormen van geoorloofde en ongeoorloofde verhoudingen vervalt in moderne avonturenstrips. Toch blijft de dubbele betekenis. De slippertjes van **Franz**' stripheld *Jugurtha* zijn meestal een middel om informatie los te krijgen of tijdelijke troost. Als zijn gezellin Vania om meer dan een platonische relatie en een woord van liefde vraagt, weet de grote held niets meer te zeggen. De sexualiteit als een tijdelijke ontsnapping uit het alomaanwezige gevaar binnenin het avontuur en de sexualiteit als het einde van het avontuur beconcurreren elkaar in een spel van verlangen en verleiding.
Dit gedoe maakt het de stripscenaristen moeilijk, bijna onmogelijk om nog een eind, al is het dan tijdelijk, aan hun verhalen te maken. Veel avonturenstrips bestaan dan ook niet meer uit afgeronde afleveringen. Steeds vaker worden verhalen gepresenteerd als 'hoofdstukken' en uitgesponnen over meerdere delen, waarvan het eind dan ook weer in de lucht blijft hangen. Soms rest een auteur niets anders dan zijn held dan maar naar de huwelijksmarkt te sturen; een besluit waar nog onlangs de westernheld Blueberry door getroffen werd. Nog steeds is het de lezer duidelijk, dat hiermee diens avonturen over zijn.

Wordt vervolgd...?

Na dit compacte verhaal over strips blijven we zitten met twee slotvragen. De eerste is hoe we de avonturenstrips van de afgelopen tien jaar moeten beoordelen. Twee tegenovergestelde sociologische stellingen kunnen aan de ontwikkeling van strips worden getoetst. *Cas Wouters* (1985) stelt dat de culturele veranderingen in de sociale omgangsvormen een voorlopig eindpunt hebben bereikt. In de jaren vijftig waren de voorbodes zichtbaar van de veranderingen die zich in de jaren zestig manifesteerden. De jaren zeventig tekenen zich door een bezinning en de jaren tachtig door een stilering, normalisering en verspreiding van de verworvenheden. Vernieuwing is er niet meer bij. Die these wordt betwist door *Iteke Weeda* (1986) die met name veranderingen ziet in de vorm en de inhoud die door mannen en vrouwen wordt gegeven aan het huwelijkscontract. Zij gaat nog verder en stelt dat dit verzorgingsarrangement stilaan wordt vervangen door vriendschapsverhoudingen, die een combinatie in zich bergen van traditionele mannen- en vrouwenvriendschappen.
Kijken we naar avonturenstrips die na 1973 zijn verschenen, dan lijkt Wouters op voorhand het gelijk aan zijn kant te hebben (*Van Bottenburg e.a.*, 1987). Avonturenstrips zoals *Thorgal* en *Jugurtha* weerspiegelen en stileren de verworvenheden uit de tegencultuur uit de voorgaande decennia. Ook het proces dat Weeda schetst trekt evenwel zijn sporen door de verhalen, zoals die met name na 1980 zijn gepubliceerd. Het heeft er evenwel veel van weg, dat het hier niet gaat om een langzame en geleidelijke ontwikkeling, maar om een probleem dat maar niet kan worden geformuleerd en beslist. Het avonturenverhaal blijft op de grens van een nieuwe vorm van erotiek hangen. Is het medium van de romantische avonturenstrip daar misschien ook niet geschikt voor?
Een van de meest opvallende zaken, als het om strips gaat, is het inzakken van de markt. Al hebben strips al met al nog een redelijk omvangrijk lezerspubliek (*Intomart*, 1987), toch staan de zaken er niet florissant voor. Veel stripbladen zijn verdwenen, de overige, de *Kuifje*, de *Sjors en Sjimmie* en de *Robbedoes* zijn terug bij de aantallen die ze hadden toen ze begonnen. Vaak is dat slechts een tiende van het aantal dat ze bereikten in hun hoogtijdagen. Dat is niet alleen zo in Nederland en België. Ook in Italië, het stripland bij uitstek, neemt de verkoop de laatste jaren exponentieel af (*Carano*, 1986). Eind jaren zeventig begint dat definitief door te zetten. Een periode van 25 jaar bloei is afgerond. Worden strips straks nog vervolgd of zal het genre verdwijnen?
De oorzaken lijken veelvuldig. De formule van het wekelijks verschijnend feuilleton past niet meer in de tijd, zoals onder meer VNU-stripman **Cees de Groot** meent. Er is een stijgende concurrentie van andere media. Er wordt minder gelezen en er is minder jeugd. Ligt het mogelijk ook aan de verhaalinhoud?
De dubbelzinnige en onopgeloste betekenissen van sexualiteit maken moderne strips vatbaar voor morele kritiek vanuit meer traditionele opvattingen en mede daarom wellicht ook voor een zekere zelfcensuur van de kant van de uitgevers. De afgebeelde scène uit de *Thorgal*-serie zorgde nog onlangs voor enig uitstel in het verschijnen van het vervolg in het jeugdblad *Kuifjes*. *De Jugurtha*-serie werd zelfs, middenin een serie doorlopende episodes, afgebroken. Veel tekenaars hebben, om toch hun fantasie te kunnen uitleven, ingehaakt op de tweedeling tussen volwassen en kinderstrips. In het eerste genre overheerst de zwaarmoedigheid van het volwassen schuldgevoel, in het tweede de onwaarschijnlijkheid van de kinderlijke onschuld. Het tussengebied van de jeugdstrip waarin beide elementen met elkaar worden verbonden, lijkt steeds meer op routine en herhaling. Willen strips gelezen en bekenen worden, dan moeten ze leuk en spannend blijven.

Literatuur bij dit deel van het artikel

- *Alderson, Connie (1968)*: Magazines teenagers read. Oxford enz.: Pergamom 1968.
- *Bina, Wladimir (1981)*: Over liefde en avontuur. Een sociologische verkenning van consumptielectuur. Deventer, 1981.
- *Bottenburg, Saskia van e.a. (1987)*: Het avontuur van de romantiek. Een onderzoek naar de betekenissen van vriendschap in twee stripseries. Groningen: Instituut voor Onderwijskunde, 1987
- *Bree, Kees de en Frederiks, Hans (1982)*: 'Natuurlijk twijfel ik wel eens aan datgene waar ik mee bezig ben'. Interview met Mezières. In: Stripschrift, 1982, 157, pp.4-9
- *Carano, Ranieri (1986)*: Comics in Italy. In: Alfons Silberman en H.D. Dyroff. Comics and visual culture. Research studies from twelve countries. Munche enz.: K.G. Saur 1986, pp. 96-108
- *Ehrenreich, Barbara (1985)*: Mannenharten, de man op de vlucht voor het huwelijk. Amsterdam: Bert Bakker, 1985
- *Intomart (1987)*: Nationaal Onderzoek Jongerenbladen 1987. Amstelveen: VNU Marktonderzoek, 1987
- *Peer, Wil van (1986)*: De werkelijkheid van het verhaal. Naar een antropologie van de verteller. In: Sociologisch Tijdschrift, 1986, 13, 3 pp.431-457
- *Wouters, Cas (1985)*: Formalisering van de informalisering. Recente veranderingen in omgangsvormen. In: Sociologisch Tijdschrift, 1985, 1, pp.133-162
- *Weeda, Iteke (1986)*: Over liefde gesproken. Dynamiek en dilemma in menselijke verhoudingen. Houten, 1986

HET LAATSTE BERICHT

OVER HET ŒUVRE VAN KUIFJE-TEKENAAR HERGE

redactie: Ernst Pommerel, 't Zand 2, 3811 GC Amersfoort, tel.: 0 33 - 63 11 81

nr. 29
december 1989
(opgenomen in
Stripschrift
23e jrg. nr. 3)

KUIFJE ALS LUIPAARDJAGER

Niet voor niets komt er op de voorplaat van het eerste Tintin au Congo-album (1931) een luipaard vanachter een boom tevoorschijn. In het verhaal loopt Kuifje er verschillenden tegen het lijf - en weet ze zich tegelijkertijd op originele wijze van het lijf te houden.
De enige keer dat Kuifje in Congo op luipaardjacht gaat, is geen doorslaand succes. Op de plek waar hij luipaarden verwacht, treft hij een luipaardman. Hoewel, luipaardman... het blijkt de tovenaar van de Ba baoro'm in Aniota-vermomming. Voor Kuifje is de lol er dan blijkbaar af. Voor de luipaarden nog niet. De les die Kuifje als invaller aan jeugdige Congolezen geeft, wordt onderbroken door de komst van een luipaard. Kuifje weet het beest met spons en water buiten gevecht te stellen. Tijdens een tocht door de savannen wordt Kuifje door zijn dragers in de steek gelaten: wéér een luipaard. Aanvankelijk probeert hij het dier met behulp van zoete woordjes en spuitwater gunstig te stemmen. Tevergeefs. Dan pakt hij de spiegel die hij toevallig bij zich heeft en confronteert zijn aanvaller met diens spiegelbeeld. Geschrokken neemt het beest de benen.

Het is een truc waar Kuifje's stripcollega Adamson zich ook van bediende. Hergé heeft zich met name bij Quick en Flupke herhaaldelijk door Adamson laten inspireren.

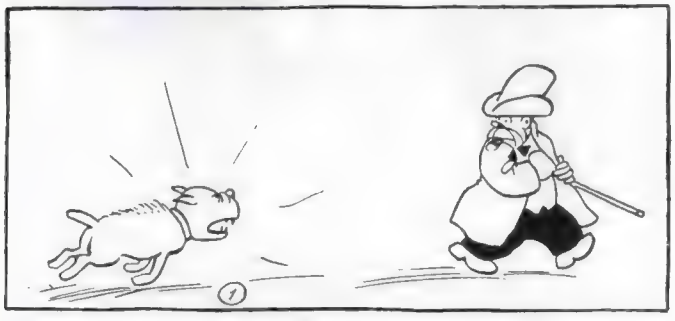

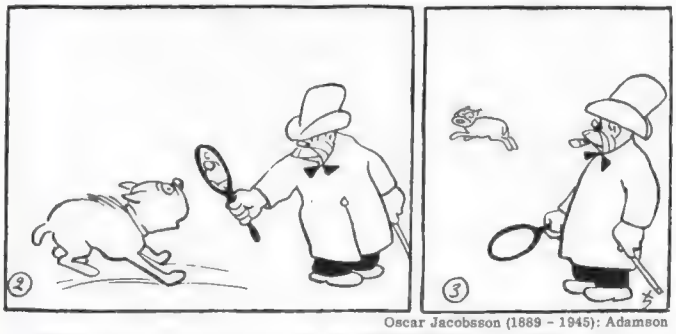

Oscar Jacobsson (1889 - 1945): Adamson

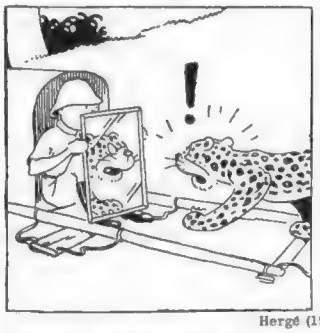

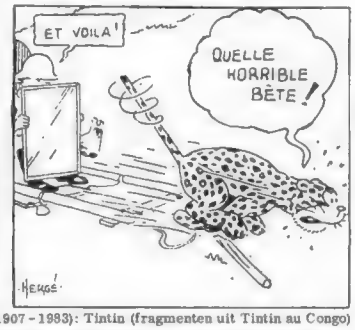

Hergé (1907 - 1983): Tintin (fragmenten uit Tintin au Congo)

PAS OP, KUIFJE, JE MOET JE LEERLINGEN REDDEN, GA NOU 'NS NIET JEZELF OPOFFEREN ! GOD, GEEF ME DE KRACHT DEZE ZWARE STRIJD TE DOOR- STAAN...
HERGE

KUIFJE ALS ANTI-HELD?!...

Als Kuifje een missieklasje in Congo aardrijkskundeles wil geven, verstoort de komst van een luipaard zijn les. In de vorig jaar verschenen vertaling van de vooroorlogse zwartwit-versie van Tintin au Congo doet Kuifje de uitspraak: "Pas op, Kuifje, je moet je leerlingen redden, ga nou 'ns niet jezelf opofferen!" Verbazingwekkend, zo kennen we hem niet. Als er nu iemand bereid is zichzelf op te offeren, dan is dat Kuifje wel. Oorspronkelijk stond er: "... quitte à te sacrifier toi-même!" En dat wil niets anders zeggen dan: "... al kost jou dat het leven!" Zo kennen we hem weer. Kuifje in diskrediet gebracht door een vertaalfoutje, dus.

Maar, meneer... Excuseer me, meneer, maar het zijn allemaal nietsnutten en gauwdieven! Die lui zullen u nog een hoop last bezorgen!
Last!
Last? Ik heb al last genoeg, zou ik zeggen! Nee, Joost, zorg maar dat zij een goed plaatsje krijgen!
Maar... ik... hm... Goed, meneer...

Joost vervangt Nestor

Nevenstaande tekstballonnen maken deel uit van de inleiding van Grimeren voor beginners van Joost Veerkamp. Het boekje bevat een reeks portretten die in 1987 in de kleurenbijlage van Vrij Nederland verschenen. Veerkamp verandert het gezicht van Lubbers in dat van de vieze man; vervolgens neemt hij Prince onder handen, Reagan, Madonna en haar moeder, Trix, M.M., Stallone, Elvis, B.B., Bowie, Sonja, Van der Meyden, Ischa, J.P. II, Reve, Simonis, en Khomeiny. Voor dit deel van zijn inleiding speelt Veerkamp - zoals hij dat wel vaker doet - leentjebuur bij Hergé. De portretten van de 'nietsnutten en gauwdieven' worden voorafgegaan door een dialoog tussen Nestor en kapitein Haddock uit De Juwelen van Bianca Castafiore. Daar gaat het, op blz. 12, om de komst van zigeuners naar Molensloot. In Grimeren voor beginners heeft Veerkamp zijn eigen voornaam, Joost, op de plaats van die van Nestor gezet. En Hergé staat in het colofon keurig vermeld als (mede)vormgever.

GRIMEREN VOOR Beginners

Alechinsky schilt appeltje

De Belgische schilder Pierre Alechinsky maakte van 1949 tot 1951 deel uit van de Cobra-groep. In 1952 kwam hij in contact met Japanse kalligrafen. Drie jaar later reisde hij naar Japan om daar Calligraphie japonaise op te nemen, een film die werd geproduceerd door Pierre Braunberger. Zijn Japanse gastheren keken vreemd op toen hij arriveerde; ze hadden een oudere heer verwacht.

Pierre Alechinsky door Roland Topor (1974), detail

Alechinsky: "Toen ik in Yokohama van boord stapte, zagen ze tot hun verbazing iemand van 27 met peenhaar, zó uit een boek van Hergé: 'Kuifje in het land van de kalligrafen'." Alechinsky (Brussel, 1927) kende de verhalen van Hergé al van jongs af: "Als ooggetuige van de avonturen van Kuifje sinds het verschijnen van het eerste album in 1930, werden mijn eerste pogingen tot tekenen minder dan mijn vorderingen daarin beheerst door een invloed waarvan ik niet makkelijk loskwam. Georges Rémy, G.R., bekend onder het pseudoniem Hergé, kent zijn gelijke niet als het erom gaat de illusie te wekken van de beweging; de beelden uit zijn strips volgen elkaar op als filmische scènes, zijn personages spreken met elkaar in smakelijk Frans, soms in een parodie van de taal van het verre land waar de held zich eruit moet zien te redden, hij, de vriend van de Chinezen die het moet opnemen tegen de Angelsaksische imperialisten en de Japanse bezetters, de ontmaskeraar van de handel in verdovende middelen (De blauwe Lotus), waarvan de internationale vertakkingen leiden tot in Egypte (De sigaren van de farao)."

Alechinsky

Afgezien van het feit dat Alechinsky Hergé's naam fout spelt - Rémy in plaats van Remi - - is hij dus nogal te spreken over het werk van Hergé. Toch maakt hij een kanttekening bij De geheimzinnige Ster, die oorspronkelijk in Le Soir werd gepubliceerd: "Helaas liet Hergé tijdens de nazi-bezetting episodes afdrukken waarin Kuifje een schurkenbende oprolt waarachter niemand anders dan een joodse bankier het brein was. Dat zou niet zo erg zijn als niet elke jood - die zogenaamde bankiers - gevaar liep voor zijn leven in een tijd waarin men gemakkelijk verhuisde van de gemeenplaats naar de stortplaats. Toch kon ik er niets aan doen dat ik de auteur bleef bewonderen..."

Die joodse bankier heette eerst Blumenstein. Na de oorlog heeft Hergé die naam verandert. Hij koos de Brusselse benaming voor 'snoepwinkel': 'bollenwinkel'. Om hem wat exotischer te laten lijken, spelde hij de naam als 'Bohlwinckel'. Pas later hoorde hij dat ook dat een echte joodse naam is...

Nog eenmaal Pierre Alechinsky aan het woord: "Jaren na de oorlog werden wij aan elkaar voorgesteld. Hij schonk me een blad met voorstudies, ik deed hem een tekening cadeau. Gleed daar niet onmiddellijk een onverholen schaduw van ontgoocheling over zijn trekken? Wat had ik in de marge geschreven? 'Voor Herger, de beeldenbron.' Aardig toch? Ik herlas mijn opdracht: een verschrijving in zijn schuilnaam. 'Ik hoop dat we dat kunnen uitgommen, maar' - ik maakte mijn zin af zonder te kijken waar ik heen liep - 'zovele familienamen eindigen op R - Bamberger, Blumberger, Braunger...'"

Kijk, vriend, onder het voorwendsel van een wetenschappelijke expeditie wil ik proberen die meteoorsteen in mijn bezit te krijgen. Dan heb ik dat onbekend metaal, dat Professor Kalys ontdekte. Daar slaan we millioenen uit, millioenen, zei ik!...

De geheimzinnige Ster 22 II 3

De geheimzinnige Ster 62 II 2 (fragment)

De citaten zijn afkomstig uit Far Rockaway (Montpellier, Fata Morgana, 1977). De Nederlandse vertaling ervan door Hugo Claus en Freddy de Vree komt uit Alechinsky's bundel De andere hand (Amsterdam/Leuven, Meulenhoff/Kritak, 1988)

NIEUW JASJE ZIT QUICK & FLUPKE NIET LEKKER

Dit najaar verscheen het tiende deel van Hergé's Quick & Flupke-reeks in de uitvoering zoals die sinds 1985 door Casterman op de markt wordt gebracht: standaard stripalbum-formaat en blzuwe rug. Dit 'nieuwe' album, Vuurwerk!, bevat 23 afleveringen die Hergé oorspronkelijk voor de oorlog in Le Petit Vingtième publiceerde.

Ondanks het feit dat er nu al tien van zulke albums zijn, blijf je met weemoed terugdenken aan de vroegere deeltjes van De guitenstreken van Kwik en Flupke. Door hun kleinere formaat kwamen de verhalen - hoe raar dat misschien op het eerste gezicht lijkt - daarin beter tot hun recht. Voor de huidige reeks zijn de drie stroken die iedere aflevering per pagina telt, opgeblazen en bijgetekend - en dat is ze niet ten goede gekomen. De plaatjes ogen leger, ook al zijn er op muren wat baksteentjes bijgetekend, hebben planken wat extra nerven gekregen of is een bos aan weerszijden uitgebreid met wat meer bomen. De indruk die ze wekken is een beetje die van de Grote Letter Bibliotheek: strips voor slechtzienden. Dat de plaatjes bijgetekend zijn, heeft ook tot gevolg gehad dat ze opnieuw ingekleurd zijn. Selectie, lay-out en inkleuring vonden volgens de titelpagina plaats onder leiding van de Stichting Hergé, met medewerking van Johan de Moor. Kan die Stichting er trouwens niet voor zorgen dat het colofon van de strippagina's verdwijnt, naar blz. 48 bij voorbeeld? Nee, Vuurwerk! is niet echt een vlag die de lading dekt.

VUURWERK! QUICK & FLUPKE

De afleveringen in Vuurwerk! verschenen oorspronkelijk in zwart-wit in Le Petit Vingtième. Tussen 1975 en 1982 werden ze allemaal in kleur gepubliceerd in de Kwik-en-Flupke-albumpjes. Hieronder een overzicht van de herkomst van de verhalen. Achtereenvolgens de titel van de episode in Vuurwerk!, plaats daarin, eerste publicatie in Le Petit Vingtième en eerdere plaatsing in kleur.

titel	blz.	nr./jrg.	al in
een koud bad	2,3	28-'31	2- 4,5
scherpschutter	4,5	49-'31	6-12,13
warm	6,7	13-'31	3- 4,5
autopech	8,9	22-'32	6-28,29
quick als fietsenmaker	10,11	17-'30	6-30,31
quick als meubelmaker	12,13	41-'31	3-12,13
raak!	14,15	51-'39	4-20,21
doe het zelf	16,17	24-'30	3- 6,7
alleen even lenen	18,19	15-'31	6-58,59
quick verspreekt zich	20,21	33-'31	2- 8,9
vliegen vangen	22,23	26-'31	2-12,13
trapeze	24,25	38-'31	2-52,53
flup als modelbouwer	26,27	4-'36	2-38,39
huizen bouwen	28,29	35-'31	2-54,55
meesterschot	30,31	38-'33	4-52,53
niet te geloven	32,33	19-'32	6-34,35
kleren maken de man niet	34,35	6-'35	6-20,21
vuurwerk	36,37	17-'31	6-24,25
niet gauw tevreden	38,39	38-'34	6-36,37
de schietschijf	40,41	26-'32	6-38,39
voor kerstmis	42,43	52-'31	6-44,45
verleiding	44,45	48-'32	6-60,61
bijenteelt	46,47	36-'30	6-54,55

De superhelden van HUGO PRATT

door
HANS POLS

Uitgeverij Loempia is al enige tijd bezig met het op de markt brengen van het oude werk van Hugo Pratt. De laatste twee verschenen delen in de reeks die als titel kreeg Archief/Avontuur zijn Schoppenaas en Oorlogskronieken.

Met *Schoppenaas* maakte Hugo Pratt zijn debuut in 1945. Tot in 1948 maakte Pratt zo'n 260 pagina's die verschenen in het naar deze strip genoemde tijdschrift *Asso di piche*. Schoppenaas is – en dat zal de lezers die alleen *Corto Maltese* kennen wellicht verbazen – de naam van een gemaskerde misdaadbestrijder zonder echte superkrachten, maar wel duidelijk gebaseerd op enerzijds *Batman* en anderzijds **Will Eisners** *The Spirit*. Het is niet moeilijk om ook in Pratts tekenwerk de invloed aan te wijzen van Will Eisner en **Lee Falk** (Het Fantoom), maar het sterkst aanwezig is de geest van **Milton Caniff**. Caniff is bij stripliefhebbers vooral bekend als de tekenaar van Steve Canyon, een avonturenstrip rond een piloot waarin hij er optimaal in slaagde om gebruik te maken van zijn overbodige details, schaduwen, arceringen en zo sterk mogelijke licht-donker-effecten probeerde Caniff een zo helder mogelijk verhaal te vertellen. Daarnaast gebruikte hij – net als Eisner – technieken die in de film al langer gebruikelijk waren en vertaalde die naar het stripverhaal.

Er is al vaker in artikelen over Pratt gewezen op de invloed van Caniff op zijn tekenstijl, maar in het meeste werk dat we van hem kennen in vertaling is al sprake van een uitgekristalliseerde eigen stijl. In Schoppenaas is Caniffs invloed voor het eerst ook duidelijk zichtbaar voor de Nederlandse lezers.

Het verhaal – en dat zal niemand verbazen – heeft nog niet de kwaliteiten die we zo goed kennen uit de strips die Pratt vanaf de jaren zestig maakte. Kort samengevat vertelt Schoppenaas over de strijd van de gemaskerde Schoppenaas – in werkelijkheid de journalist Gary P – en zijn helper Wang, zijn vriendin Deanna Farrell en later de jongen James tegen de Bende van de Panters. Het verhaal begint in San Francisco en voert ons al snel naar het exotische Hong Kong.

Met Schoppenaas maakte Pratt een pretentieloze actiestrip, die desondanks nu nog gekenmerkt wordt door een redelijke karaktertekening en doeltreffend taalgebruik. Niettemin heeft deze albumuitgave vooral waarde als een historisch document. In Pratts eerste schreden op het strippad is al iets terug te vinden van de kwaliteit die zijn latere strips zouden kenmerken en er is een aarzelend zoeken naar een eigen stijl.

Die stijl zal aan het begin van de jaren zestig voor het eerst zijn uitgekristalliseerd in *Fort Wheeling*, een strip uit 1962. Een paar jaar later, in 1967, gingen in het Italiaanse tijdschrift *Sergeante Kirk* de *Oorlogskronieken van Ernie Pike* van start. In deze verhalen treffen we een Pratt aan in optima forma die geleerd heeft op een eigen impressionistische wijze om te gaan met zwart/wit-tekeningen. Op sommige platen gaat hij zelfs eerder te werk als een schilder. Prachtige beelden vinden we in *De nachtwacht*, een verhaal waarin een jongen door een oerwoud zwerft en zich aan alle kanten bedreigd voelt. Die dreiging is voor de lezer heel tastbaar gemaakt in de tekeningen die soms niet meer lijken te zijn dan een verzameling zwarte en witte vlekken.

Pratt baseerde de figuur Ernie Pike op de Amerikaanse journalist Ernie Pyle. Pyle was van 1923 tot aan zijn sneuvelen in 1945 journalist en versloeg militaire en politieke gebeurtenissen in Europa en Azië. Van 1941 tot 1945 was hij oorlogscorrespondent en verschenen er verschillende boeken van zijn hand, waarvan er één, *Story of a GI Joe*, werd verfilmd. Pratt vulde Pyles verhalen aan met andere bronnen en eigen ervaringen. De verhalen in Oorlogskronieken spelen zich af op vele plaatsen ter wereld en laten zowel Duitse als geallieerde oorlogshandelingen zien. Toch speelt de oorlog voornamelijk een rol op de achtergrond en vertelt Oesterheld, die de verhalen schreef, over mensen in extreme situaties. Pike speelt slechts in enkele verhalen een rol.

Pratt kiest geen partij en wellicht zal dat sommige lezers storen. Wie Duitse soldaten ook als mensen laat zien, loopt al snel het gevaar van sympathie met de verkeerde partij beschuldigd te worden. Pratt heeft een hekel aan de oorlog in het algemeen, zoals ook al voldoende duidelijk werd uit zijn *Woestijnschorpioenen*. Verhalen en tekenwerk in Oorlogskronieken zijn goed, met als hoogtepunten wat het tekenwerk betreft het al genoemde *De nachtwacht* en *Laarzen*, een verhaal dat zich afspeelt in Rusland in de sneeuw. Tussen de verschillende verhalen bestaan soms flinke stijlverschillen en zo te zien heeft Pratt ook onder invloed van **Breccia** zich gewaagd aan een aantal experimenten.

Dat maakt Oorlogskronieken in vergelijking met Schoppenaas en enkele voorgaande delen uit de serie Archief/Avontuur tot een stripalbum dat meer dan alleen interessant is omdat Hugo Pratts naam erop staat.

(Advertentie)

Stripwinkel Sjors (Schelfersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078-142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht)

Sgt. KIRK

MEISJE ONTVOERD

HET GEBEURDE TIJDENS EEN VAN DE BEZOEKEN, DIE KIRK EN ZIJN VRIENDEN VAN TIJD TOT TIJD AAN TUCSON AFLEGDEN...

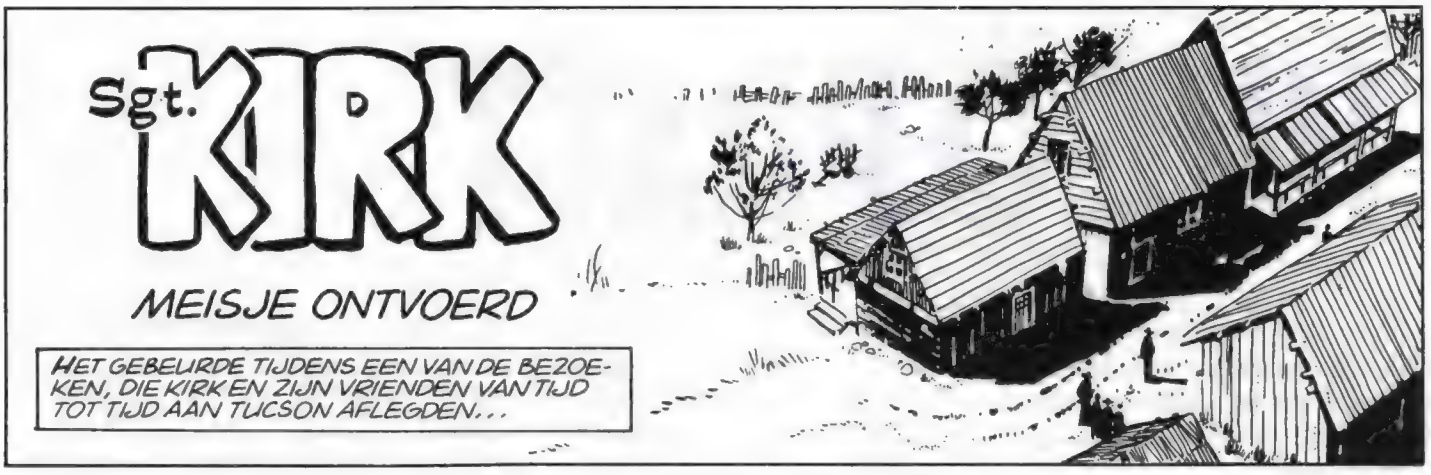

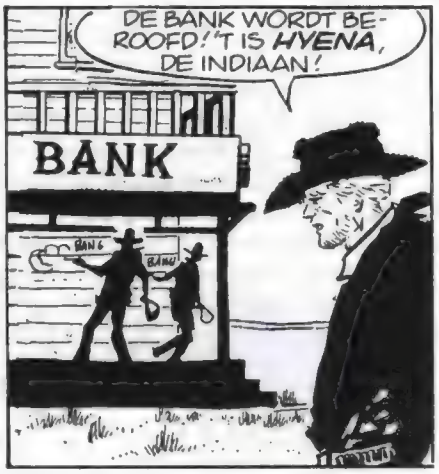

© Uitgeverij Loempia/Hugo Pratt

WE ZEIDEN: NIEMAND KOMT ONS ACHTERNA!
BANG!
BANG!
BANG
ROBERT COMPANY
DIE SCHOFTEN WETEN GOED WAT ZE DOEN! DE PAARDEN ZIJN DOODSBANG!
TOCH ZULLEN ZE ONS NIET ONTKOMEN!
GELUKKIG ZIJN ONZE PAARDEN GOED AFGERICHT!
VOORUIT!
ALSJEBLIEFT KIRK... RED MARTA!
WE BRENGEN HAAR TERUG, SHERIFF!
KORT DAAROP REDEN ZE TUCSON UIT EN AL SNEL KWAMEN ZE ERACHTER WAAROM HYENA DE INDIAAN BEKEND STOND ALS ÉÉN VAN DE BRUTAALSTE BANDIETEN...
DE ELLENDE IS, DAT WE, ZODRA WE HEM IN ZICHT KRIJGEN, NIET ZOMAAR KUNNEN SCHIETEN, NU...
CRACK!
CRACK!

ZE HEBBEN ONS IN DE VAL LATEN LOPEN!
ZE HOUDEN OP MET SCHIETEN EN VLUCHTEN... ZIE ZE NU MAAR TE PAKKEN TE KRIJGEN!
BANG.
CRACK!
HET SPIJT ME VOOR HET MEISJE... MAAR CORTO IS ZWAAR GEWOND.. WE MOETEN STOPPEN, HÈ DOC?...
TJA... IK BEN BANG VOOR COMPLICATIES...
IK OOK, ALS WE DIE KLEINE NIET REDDEN... KOM, WE GAAN!
MAAR JE BENT GEWOND!
NIET ZO, DAT IK DE NEUS VAN DIE INDIAAN NIET KAN BREKEN ZODRA WE HEM TE PAKKEN KRIJGEN!
ZO VERVOLGDEN ZIJ HUN WEG... NA KORTE TIJD STOOTTEN ZIJ OP HET VERLATEN KAMP VAN DE BANDIETEN ...
ZE HEBBEN ONS AAN ZIEN KOMEN EN ZIJN GEVLOGEN.
HIER ZIJN SPOREN VAN DE KLEINE SQUAW.
'T IS NET OF ZE GEVLUCHT IS...
DE SPOREN GAAN IN DE RICHTING VAN DE KLOOF!
ZE IS DE AFGROND INGESPRONGEN!
HIER IS HAAR POP...

NIEMAND SPRAK. DE RONDCIRKELENDE GIEREN ZEIDEN GENOEG...

VOORUIT! ER IS GEEN SECONDE TE VERLIEZEN! ZE IS ZO GEMARTELD DAT ZE IN DE DIEPTE GESPRONGEN IS.

INDIAAN HYENA... IK KEN JE NAUWELIJKS, MAAR ALLEEN JOUW LEVEN INTERESSEERT ME NU...

JE BEDOELT ZIJN DOOD...

ZE VERVOLGDEN HUN TOCHT, MAAR AL GAUW VERTRAAGDEN ZE HUN PAS... DE BANDIETEN HADDEN VOOR HUN VLUCHT EEN ONMOGELIJKE WEG GEKOZEN: ZE STELDEN ZICH KLAARBLIJKELIJK VOOR...

...OM DE GRENS TE BEREIKEN VIA DE 'WOESTIJN DER BEENDEREN'... EEN ANGSTAANJAGENDE VLAKTE ZAND, ROTSEN EN ZON...

DOOR ZO'N WOESTIJN GA JE NIET HARD... VIER UREN STAPVOETS...

...BEWEZEN DE ONMOGELIJKHEID DE BANDIETEN TE BEREIKEN: DE ZON WAS ALS KOKEND LOOD, EN ER WAS GEEN WATER MEER IN DE VELDFLESSEN, EEN DROOG SOORT SCHUIM ZETTE ZICH AF OP DE TONGEN VAN DE PAARDEN ...

DIE BOEVEN MOETEN ZICH OP DEZE OVERTOCHT VOORBEREID HEBBEN..WE KUNNEN NIET VERDER...EN IK WEET NIET HOE WE TERUG MOETEN...

IK GA DOOR TOT IK ER BIJ NEERVAL! ZE ZULLEN BOETEN VOOR MARTA!

MAHA WAS NIET VOOR NIETS EEN INDIAAN. IETS VERDER VONDEN ZE, VERBORGEN TUSSEN DE ROTSEN, EEN BRON. VOLDAAN, UITGERUST ÉN MET VOLLE VELDFLESSEN, GINGEN ZE VERDÉR...

DE ZINDERENDE ZON SCHIJNT OP HEN NEER. ZONDER WATER ZOUDEN ZE BINNEN EEN UUR DOOD ZIJN GEWEEST.

ZE PASSEERDEN EEN DOOD PAARD... HET SPOOR VAN DE VLUCHTELINGEN WERD STEEDS MINDER ZELFVERZEKERD. HET VERLIES VAN EEN PAARD WAS BESLISSEND: HET BETEKENDE DAT DE DRIE NOOIT DE ANDERE KANT VAN DE 'WOESTIJN DER BEENDEREN' ZOUDEN BEREIKEN...

ZE WISTEN DAT ZE BESPIED WERDEN... ZE WISTEN DAT ZE PLOTSELING DOOR KARABIJNEN BESCHOTEN KONDEN WORDEN, MAAR TOCH REDEN ZE DOOR, DE PAARDEN DE SPOREN GEVEND. ALLEMAAL HADDEN ZE DE GEBROKEN POP AAN DE RAND VAN DE AFGROND VOOR OGEN...

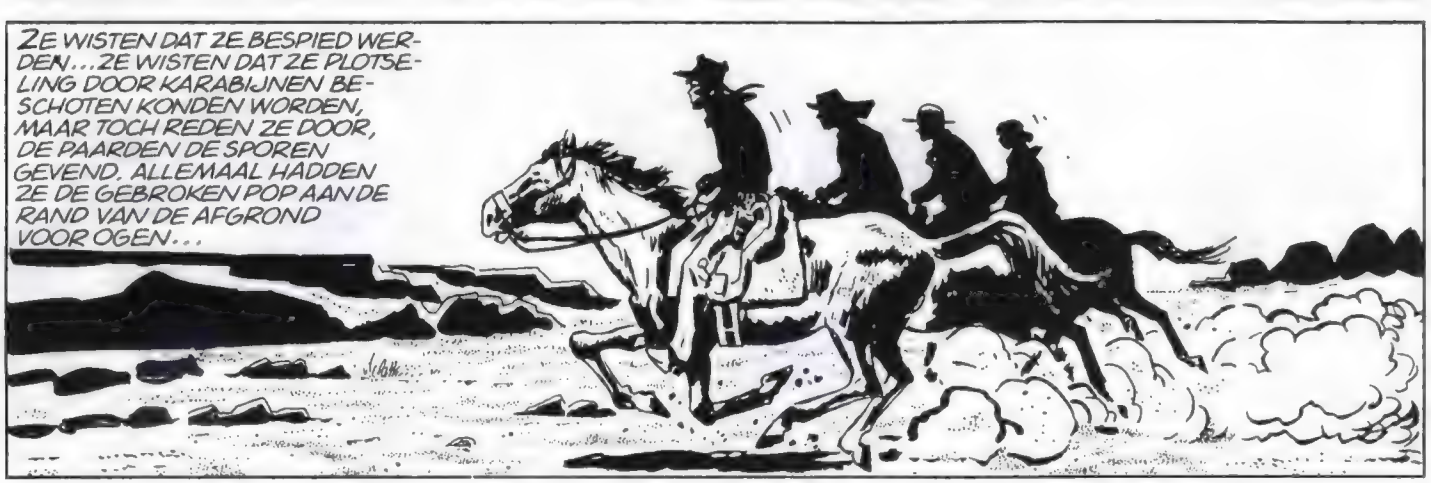

DAAR ZIJN ZE! LIGGEN ZE GAAN SCHIE-TEN!
NIET SCHIETEN... WIJ GEVEN ONS OVER...
OM GENA-DE SMEKEN ZAL JE NIET HELPEN...
NEE, CORTO! SPEEL NIET ZELF VOOR RECHTER!
WATER ALSJEBLIEFT... WE KUNNEN NIET MEER... ZE KUNNEN ZICH NIET EENS BEWEGEN...
HIER IS HET GELD...
BIND ZE VAST, MAHA, VOOR JE ZE LAAT DRINKEN ... WAAR GA JE HEEN, CORTO?

WAT KAN HET JE SCHELEN?
CORTO VERDWEEN TUSSEN DE ROTSEN. KIRK LAAT HEM... HIJ PROBEERDE IN IEDER GEVAL NIET OP EEN ANDERE MANIER DE GEVANGENEN TE DODEN...
BEDANKT, MAKKER... IK DACHT DAT IK DOOD GING... HOE HEBBEN JULLIE HET GERED?
WIJ KENNEN DE BRONNEN VAN DE INDIANEN...
DE BANDIETENLEIDER DENKT ALLEEN NOG AAN WATER; NIET AAN HET ZEKERE VOORUITZICHT VAN DE GALG ...ZIJN GEBARSTEN LIPPEN VRAGEN SLECHTS OM WATER...
BEN JE JE DORST AAN HET LESSEN? HET LIJKT EROP... KEN JE DIT?
'T IS JE DOLK... IK HEB HEM NAAST JE PAARD GEVONDEN...
NEE, CORTO...

JE BENT VRIJ, INDIAAN HYENA, JIJ EN JE MATEN...
MAAR ...
EN WEET JE WAAROM? IN DE KLOOF LAG EEN GEWOND DIER...
MARTA WILDE ER NAAR KIJKEN... ZE VIEL BIJNA... DE INDIAAN REDDE HAAR... EN DE HELE VLUCHT WERD ZE GOED BEHANDELD... ZE KREEG HAAST AL HET WATER...
DAT IS HET LOT, VRIEND... IK ONTVOERDE HAAR OM HAAR ALS GIJZELAAR TE GEBRUIKEN EN DAN BLIJKT ZE OP M'N DOCHTER TE LIJKEN, DE JONGSTE... IK KON 'R GEEN DORST LATEN LIJDEN...
WAT KIRK EN ZIJN VRIENDEN DEDEN WAS ZEKER NIET LEGAAL: ZE BRACHTEN DE BANDIETEN NAAR DE ANDERE KANT VAN DE GRENS EN LIETEN ZE VRIJ.
PRECIES ZOALS IK HET ZEG, DOC. HET GROOTSTE DEEL VAN DE BANDIETEN IS NIET SLECHT. DOOR HONGER EN ELLENDE WORDEN ZE GEDWONGEN OM HET OORLOGSPAD OP TE GAAN...
DOOR ELLENDE OF DOOR DE WENS OM ZICH TE VERMAKEN...

VERTALING: PAM DE BEER / LETTERING: RUDY VROOMAN

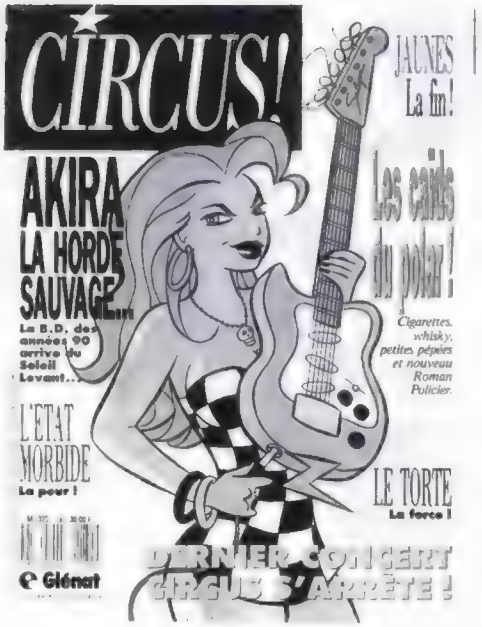

Circus stopt

Het einde van een avontuur. De verkoop van dit blad was de laatste tijd sterk teruggelopen. De makers geven de schuld aan een verandering van smaak van het publiek. Onze vraag zal dan altijd blijven: Waarom veranderde het blad dan niet mee met zijn publiek? Toch was Circus met z'n 130 nummers een belangrijk stripblad voor Frankrijk en de rest van Europa, aangezien het een voortrekkersrol heeft gespeeld op het gebied van het op een volwassen manier benaderen van het beeldverhaal.

PD

Publiekspenning '89

Tijdens de Strip-3-Daagse werd voor het eerst ook een publiekspenning uitgereikt. Stripminnend Nederland werd in de gelegenheid gesteld om een top 3 in te sturen die zij dienden samen te stellen uit een selectie van de in het afgelopen jaar verschenen stripalbums. De nummer 1 van elk lijstje kreeg drie punten, de nummer 2 kreeg er twee en de nummer 3 kreeg één punt. Al deze punten van de 3385 inzenders opgeteld gaven het volgende resultaat:

1. Suske & Wiske - De Krimson-crisis 3445
2. Donald Duck - Klassieke verhalen 1950-1951 2225
3. Joop Klepzeiker - deel 6 2096
4. Jan, Jans en de kinderen - deel 18 2005
5. De familie Doorzon doet het zelf 1475
6. Batman - De killing Joke 912
7. Urbanus - Het kunstmatig weeskindje 896
8. Boes - Een harde noot 891
9. Storm - De wentelwereld 850
10. Batman - De dark knight 673
11. Douwe Dabbert - Op het spoor van kwade zaken 519
12. Ukkie - Leve de vrijheid 465
13. Bommel - Als dat maar goed gaat 342
14. Alfred Jodokus Kwak - Vissen in troebel water 259
15. De Stamgasten - Altijd prijs 243
16. De Minimensjes - De goudmijn 235
17. Rataplan - De peetvader 225
18. De Generaal - Zaken zijn zaken 188
19. Gilles de Geus - De revue 182
20. Dommel - Veel liefs voor Dommel 177
21. Thorgal - Tussen aarde en licht 163
22. De Drabbels - De bangertjes 162
23. XIII - Rood alarm 153
24. De Geuzen - Onheil boven Damme 151
25. Natasja - Asiel in de ruimte 150
26. Liefde & Geluk - Bel niet mij, ik bel jou 149
27. Yoko Tsuno - De danseres van Bali 141
28. De Marsupilami - De Bamboebaby 127
29. Sammy - De Mandarijn 109
30. Bruce J. Hawker - Alles of niets 89
31. Prins Valiant - Het vertrek van Aleta 89
32. Aria - De ontembaren 83
33. De Huurling - Het offer 80
34. Eric de Noorman - De geschiedenis van Bor Khan 68
35. Heinz - Ahoy! 66
36. Durango - Reden om te sterven 57
37. Ravian - Aan de grenzen 39
38. Julius Antoine - Het huis 24
39. Hans - De gladiatoren 23
40. Kasper - Jagers in de nacht 19

Ik zal niet tot een complete analyse overgaan, maar opvallend is wel dat een zesde van alle inzenders Suske & Wiske op het lijstje hadden staan en dat het aantal lijstjes waar Suske & Wiske samen met Joop Klepzeiker werd genoemd aanzienlijk was. Uit de einduitslag blijkt ook dat de eerste vijf plaatsen worden ingenomen door strips die op de een of andere manier worden voorgepubliceerd. Zou het toch helpen?

AvO

Kressekring

Misschien hebt U op de Strip-3-Daagse al kennisgenomen van het feit dat ons stripwereldje een nieuwe stichting rijker is: *De Kressekring*.

De Kressekring is een groep van tien mensen die, als liefhebbers van het werk van **Hans G. Kresse** deze stichting hebben opgericht met als eerste doelstelling 'het bijeenbrengen en conserveren van het werk van Nederlandse illustratoren in het algemeen en dat van de tekenaar Hans G. Kresse in het bijzonder, een en ander zowel in druk als in originali'. Van de overige doelstellingen springen er nog twee uit: 'het oprichten van een museum voor de door de stichting te verwerven objecten, respectievelijk het trachten onder te brengen in een bestaand(e) museum, bibliotheek of collectie' en 'het bevorderen van de materiële

(advertentie)

STRIPSNIPPERS

Alle belangrijke artikelen uit kranten en tijdschriften gebundeld elke maand bij u thuis.

Geïnteresserd in wat er in de bladen over strips geschreven wordt? Wilt u naast Stripschrift meer over strips lezen?
Vanaf 1 januari 1989 is dit mogelijk. Neem een abonnement op de stripknipselkrant 'Stripsnippers'. Elke maand een goed overzicht van minstens 44 pagina's met wat er de vorige maand over strips in de bladen gestaan heeft.
Stripsnippers is een uitgave van Oberon BV in samen werking met Het Stripschap.
Stort *f*60,00 op Postbank 5.000.000 of ABN 54 94 11 127 t.n.v. Het Stripschap, Amsterdam. Onder vermelding van Stripsnippers, naam en adres.

Een abonnement op een krant is duurder.

welstand van de illustratoren waar werken van worden bijeengebracht en geconserveerd'. Wat moeten wij ons bij deze laatste doelstelling voorstellen? Inzamelingsacties voor artiesten die in de goot zijn beland en onder locale bruggen hun heil zoeken? Ik beloof dat ik het nog eens voor U zal navragen.
In het voorjaar van 1990 zal het eerste nummer van Viking het licht zien. Dit wordt het informatieblad van De Kressekring en *Uitgeverij Panda* is bereid gevonden de eerste vier nummers belangeloos uit te geven. **Hans Matla** is bestuurslid van de Kring dus... Het tijdschrift zal voorlopig verschijnen in zwart/wit en minimaal 16 pagina's bevatten.

U kunt de doelstellingen van de stichting steunen door een minimale donatie van vijftig gulden voor de periode 1989-1990 (U krijgt dan tevens de eerste 4 nummers van Viking) te storten op postrekening 684012 ten name van G. Faken, Heussensstraat 72, 2023 HS Haarlem.

AvO

Blanco van start

Het was al enige tijd bekend dat **Guy Leblanc**, zoon van de oprichter van Kuifje weekblad, een eigen uitgeverij zou beginnen. In oktober stelde *Blanco*, zo heet de uitgeverij, zich voor het eerst voor aan de pers. De eerste uitgaven van Blanco waren *Stripbaby's* (Didgé), *Hazel en Ogan* (Norma en Bosse) en *Brouge* (Franz). *Brouge* is verreweg de meest interessante van deze drie series. In het eerste album maken we kennis met Goff, een boerenjongen die naar de stad Brouge gaat om er te leren tekenen. Al snel raakt hij volop verwikkeld in de plaatselijke intriges.
Stripbaby's van Didgé verschijnt in een aantal Belgische kranten. Het zijn gags rond een groepje kinderen die nogal eens steunen op woordgrappen. In ieder geval staan er heel wat leuke grappen in het eerste deel en wat mij betreft is Didgé hier veel beter op dreef dan in het kinderachtige Meneer Edouard.
Hazel en Ogan tenslotte is een fantasy-verhaal waarin een jongen en een meisje de hoofdrollen spelen. Tovenaars, draken, donkere kerkers: het genre in optima forma. De tijd zal leren of we met Hazel en Ogan een leuke reeks tegemoet gaan. De verhalen in het eerste boek werden voorgepubliceerd in Kuifje.
Misschien op dit moment al verkrijgbaar zijn de vierde en vijfde uitgave van Blanco te weten *Gotcha* (Humblet en Dufaux) en *Max London* (Zoran). **Dufaux** mag bekend worden verondersteld, **Humblet** tekende enkele korte verhalen voor Kuifje en **Zoran** maakte voor dit zelfde blad de reeks *Ivor*.
Het ligt in de bedoeling van de uitgever om van elk van de genoemde series één deel per jaar uit te brengen. Het streven is een jaarproductie van maximaal 20 titels. In ieder geval zijn binnenkort strips te verwachten van **Ramaioli, Gine en Convard, Dany en Greg** die voor Blanco *Bernard Prince* gaan voortzetten en... **Hugo Pratt**, die een nieuwe reeks voorbereidt.

HP

Schuiten in Snoecks

Snoecks is al jaren een begrip. Het lijvige en zwaar geïllustreerde boek/tijdschrift geeft jaarlijks een fraai overzicht van wat er overal ter wereld gebeurt op de terreinen literatuur, beeldende kunst, architectuur, film, fotografie en design.
Snoecks 90 is interessant voor stripliefhebbers omdat er een aardig interview met **François Schuiten** in is opgenomen. Afgezien hiervan heb ik met heel veel plezier ook de andere artikelen in Snoecks 90 gelezen over bijvoorbeeld de briljante satiricus **Ronald Searle**, de meubelontwerper **Amandi Mendini**, de letterkunstenaar **Neville Brody**, het studentenleven in de Verenigde Staten en vrouwen in de popmuziek.
Snoecks 90 is overal verkrijgbaar, telt ruim 520 pagina's en kost *f*21,–.

HP

Paulus in the picture

Nederland heeft een rijke traditie waar het gaat om kabouters. We kennen allemaal *Pinkeltje, Piggelmee* en sinds enige tijd ook *David*. Toch is er maar één kabouter die we écht kennen en dat is *Paulus de boskabouter*. Dank zij de creativiteit van **Jean Dulieu** volgden we zijn avonturen niet alleen in boeken en tijdschriften, maar ook via radio en televisie. Aldus groeide Paulus uit van een plat karakter tot een wezen van vlees en bloed, en daarin verschilt hij dus wezenlijk van al die andere kleine schepsels.
Diverse activiteiten hebben dit jaar aangetoond dat Paulus zich – na 40 jaar – nog steeds mag verheugen in een grote belangstelling. Paulus is nog altijd in beeld en *Uitgeverij De Meulder* gaat trachten dat zo te houden. Zij zijn begonnen met een serie van vier ansichtkaarten (*f*1,25 per stuk), maar er zijn tevens plannen voor een reeks boekjes en een Paulus Bibliografie.
Bent U Paulus-fan en wilt U op de hoogte blijven van alles wat er zich rond Paulus af gaat spelen, geeft U dan nu (vrijblijvend) op als lid van de *Vrienden van Paulus* bij Maarten J. de Meulder, Brilliant Starstraat 30, 1611 DS Bovenkarspel. Het verplicht U tot niets.

AvO

Fresco

Een amateur-stripblad is meestal geen lang leven beschoren. Gelukkig zijn er nog altijd mensen die in zo'n blad geloven en het zelf op poten willen zetten.
Sinds de Strip-3-Daagse is er weer zo'n blad verkrijgbaar: *Fresco*. Het ziet er heel verzorgd uit en heeft 28 zwart/wit pagina's. We komen een aantal 'bekende' namen tegen zoals **Jan Vriends** en **Marijn Snoep** die wij kennen uit het blad *Kwartaal* van Het Stripschap. De

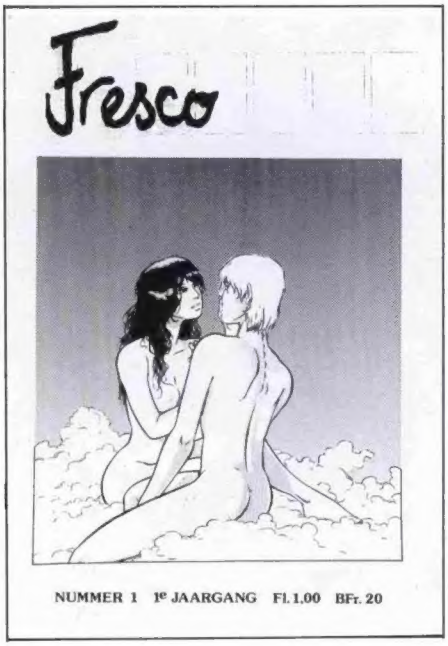

uitschieter is wat mij betreft toch *Tom Athmer*. Hij kan op een leuke manier een verhaaltje vertellen en in beeld brengen.

De redactie (Sander van Baalen, Wilma Tenker en Stefan Nieuwenhuis) heeft de hulp ingeroepen van *Studio Arnhem*. **Kees de Boer** – die enkele jaren geleden zèlf een blaadje uitgaf – verzorgt de lettering en maakte een leuke illustratie. **Gerard Leever** leverde 2 gags aan over *Theo D.G.* die hij tijdens zijn militaire dienstperiode maakte maar nooit eerder publiceerde. Samen gaven zij de redactie ook de nodige tips.
En dan de prijs... *f*1,–? 'Het is een schijntje, maar je moet toch wàt doen om op te vallen', aldus één van de redactieleden.
De frequentie van het blad is nog niet bekend. Inlichtingen: Harderwijkerweg 11a, 6961 GG Eerbeek

AW

(Geen) prijs voor De Jager

De *Prix R.T.L.* van de Radio et Television Luxembourgeoise voor het beste stripalbum werd dit jaar toegekend aan **Gerrit de Jager** voor het album *Fastfood* uit de serie *Roel en zijn Beestenboel*. De prijs (*f*35.000,–) zal moeten worden gebruikt om de stripalbums van De Jager via de reclame op R.T.L. aan de man te brengen. De kosten hiervan bedragen toevallig: *f*35.000,–.
Uitgeverij *Dupuis*, die overigens niets meldt over de besteding van het bedrag, hoopt dat niet alleen de tekenaar, maar ook alle vegetarische restaurants langs de TGV-lijn beter zullen worden van de prijs. Ze zullen raar opkijken.

PD

Nero-postzegel

Sinds 1970 brengt de *Regie der Belgische Posterijen* ieder jaar een postzegel ter bevordering van de jeugdfilatelie in omloop. De laatste jaren werd hiervoor al enkele keren beroep

STARS & STRIP

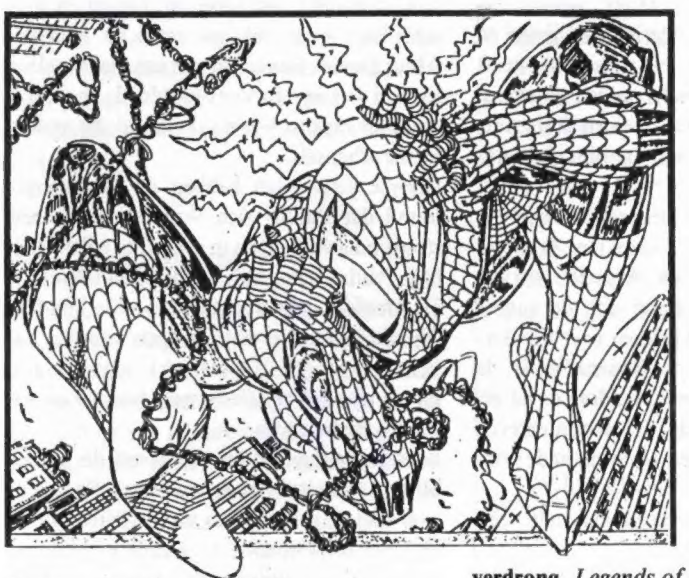

Eric Larsen volgt Todd McFarlane op

Nieuwe Spiderman-titel

Nummer 328 van de *Amazing Spiderman* is het laatste verhaal dat Todd McFarlane **zal tekenen. Vanaf nummer 298 is hij de vaste tekenaar geweest. Hij werkt nu aan een 10-delig *Wolverine*-verhaal, samen met schrijver** Peter David, **voor *Marvel Comics present*. Daarna komt hij terug als schrijver èn tekenaar van een nieuwe *Spiderman*-comic. De voorlopige titel daarvan is eenvoudigweg Spiderman.**
Er wordt verwacht dat het op het offsetformaat, voor $1,50, in mei of juni zal verschijnen. Marvel moest met lede ogen toezien hoe D.C. hen met Batman van de eerste plaats verdrong. *Legends of the Dark Knight* is namelijk de best verkopende comic op dit moment. Marvel opent nu het offensief op D.C. met deze vierde Spiderman-comic.
Alsof het allemaal niets kost.

New Mutants

Ook in de mutanten wordt nieuw bloed gepompt door middel van kersverse tekenaar Rob Liefeld. **Bekend van zijn tekenwerk aan de *Hawk & Dove*-miniserie van D.C. en van wat invalnummertjes bij Marvel mag deze jonge tekenaar de fakkel van voorganger** Brett Blevins **overnemen. Het wordt zijn eerste doorlopende maandelijkse comic. Met zijn komst hoopt Marvel de tanende populariteit van deze slechtst lopende mutanten-titel wat op de vijzelen. Schrijfster** Louise Simonson **deelt Liefeld's enthousiasme voor de serie en belooft nieuwe ontwikkelingen, avonturen, twisten en wat dies meer zij. Het zal 'ns tijd worden.**

David Mazzucchelli

Whatever happened to David Mazzucchelli? **Waar is de man die na Miller *Daredevil* weer groot maakte en later het fenomenaal getekende *Batman Year One* afleverde gebleven? Na enig informeren ben ik er achter. Mister M. heeft zoveel geld verdiend met Year One dat hij besloot uit de stripwereld te stappen om een lang gekoesterde droom waar te maken. Dus speelt Mister M. nu in zijn eigen rockband en probeert nu daarmee de wereld te veroveren. Shit! Laten we hopen dat hij zijn platen nog niet aan de straatstenen kwijt kan en dat hij zodoende zijn oude métier weer hervat. Nietwaar?**

Superboy

O Nee! Een nieuwe *Superboy*-comic. Het kon niet uitblijven. Na het onverwachte succes van de gelijknamige televisieserie besloot D.C. tot het uitgeven van een Superboy-comic.
We kunnen gerust zijn. Volgens D.C. maakt deze comic geen deel uit van de Superman-verhaallijn. God zij dank. Het tekenwerk is van veteraan Jim Mooney, **maar wat meer vermeldenswaardig is, is het inktwerk van** Ty Templeton **(ex-*Justice League*) en de scripts**

gedaan op een stripfiguur. Na *Kuifje, Suske en Wiske, De Smurfen* en *Robbedoes* is het dit jaar de beurt aan *Nero*, het geesteskind van Marc Sleen. Op 9 oktober jl. kwam een zegel van 9 Bfr. uit, met daarop Nero als postbode. Het zou een wonder zijn als U niet de hand zou weten te leggen op een exemplaar. Er zijn er namelijk 6 miljoen van gedrukt.

Zoals wel vaker gebeurt, liet Sleen ook nu niet na in het Nero-verhaal dat momenteel loopt in De Standaard/Het Nieuwsblad in te gaan op deze actualiteit. Op 11 oktober moest het Madam Nero dus even van het hart dat ze haar echtgenoot op een postzegel gezet hebben. Leuke knipoog.

MK

ALS BELONING VOOR ZIJN DAPPERE OPTREDEN EN ZIJN CORPSGEEST, TIJDENS ZIJN KORTSTONDIGE AMBTSPERIODE, HEBBEN ZE HEM WEL OP EEN POSTZEGEL GEZET!

16-17 DECEMBER 1989

stripgidsdagen

TURNHOUT ★ DE WARANDE

Corsendonk bier

Tweedaagse in Turnhout

Op zaterdag 16 december wordt in het *Cultureel Centrum De Warande* in Turnhout 'De Bronzen Adhemar' of 'De Stripgidsprijs' overhandigd aan **Johan de Moor**, zoon van. Hij krijgt die prijs voor zijn reeks *Kasper* en voor de animatiefilmpjes van *Quick en Flupke*.

Heel in het begin van de Stripgidsprijs-evenementen was het ook niet meer dan een 'alsjeblieft, hier is je prijs, we drinken nog iets en we drinken nòg iets'.

De organisatoren hebben rond de prijs, een tegenhanger van de Stripschapprijs, nu voor de eerste keer een 2-daagse op poten gezet. Dè attractie wordt een werkelijk heel mooie tentoonstelling rond **Bob de Moor**. Die expositie moet een soort eerherstel worden voor De Moor, omdat hij in de voorbije jaren in zoveel Hergé-herdenkingen of -tentoonstellingen onvoldoende aan bod kwam of lichtjes 'vergeten werd'. De Moor krijgt nu waar hij eigenlijk recht op heeft en de organisatoren willen dat heel Vlaanderen en Nederland dat gaan zien. De tentoonstelling wekt al enige interesse op bij de organisatoren van het stripfestival in Grenoble...

Over de tentoonstelling van het werk van Johan de Moor valt weinig te vertellen omdat Johan de Moor zelf van verrassingen houdt. Zal hij de kijkers een masker opzetten of in het ootje nemen, wie weet?

Er is nog een kleine tentoonstelling die bestaat uit een fotoreeks van **François Peeters** van Foto Focus. Hij fotografeerde de laureaten van dit jaar en de vorige jaren op een vrolijke, soms natte ochtend. **Hec Leemans, Kamagurka, Karel Biddeloo, Jean-Pol, Merho, Berck, Erika Raven** en natuurlijk **Johan de Moor**. Foto's in zwart/wit, in-druk-wekkend.

De Warande is door de week een gonzend centrum en tijdens de Stripgidsdagen is er in ongeveer alle zalen iets te beleven. Zo wordt (op zaterdag om 14.00 uur) *De Avonturen van Nero & Co* opgevoerd door Theater Taptoe uit Gent. Het is één van de laatste voorstellingen van dit poppen-theater-acteurs-stuk naar het werk van Marc Sleen, de vader van de Bronzen Adhemar, het Stripgidsprijs-beeldje.

Op zondag 17 december (om 15.00 uur) kunnen de stripliefhebbers kleiner dan één meter twintig gaan kijken naar *Roodkapje en de Boze Wolf*.

Zowel zaterdag als zondag zijn er ook de klassieke animatieprogramma's, de ruilbeurs, nieuwe boekenverkoop, een uitgebreid aanbod van fanzines, voorstelling van tekenaars, strip-mime-spelers, enz...

Ook Stripschrift is uiteraard aanwezig. In onze delegatie bevindt zich onder anderen de tekenaar Kees de Boer (Max Laadvermogen). Wilt U tijdens deze dagen eens met ons van gedachten wisselen over UW Stripschrift, wip dan gerust langs.

Voor informatie kunt U terecht bij De Warande (tel. 09-3214419494), Stripwinkel Tistjen Dop (tel. 09-3214428829), Jan Smet (tel. 09-3214422228) of bij Patrick van Gompel (09-3214422737).

Openingstijden: zaterdag van 9.00 tot 18.00 uur en zondag van 10.00 tot 18.00 uur. Om binnen te komen betaal je helemaal niets!

AvO

S — door MICHEL NADORP

van John Moore, **de man die de 12-delige** *American Flagg*-**maxiserie schreef. Kortom, geef deze jongens een kans.**

Tim Truman

Na zijn zeer succesvolle 3-delige prestige-serie Hawkworld voor D.C. keert Tim Truman **met een nieuw ambitieus project terug. Het heet** *Wilderness* **en zal twee delen beslaan.**

De delen – *The Borderland* **en** *Bloody Ground* **geheten – zullen in drie verschillende formaten verschijnen. Het eerste deel verschijnt in december, bevat 88 pagina's en kost in de goedkoopste uitvoering $12,95. Uitgever is** *Four Winds*.

Maar waar gaat het nu eigenlijk over? Het boek is de historische biografie van Simon Girty. **De man werd door de Amerikaanse immigranten rond 1700 de** *White Savage* **genoemd. Hij vocht tegen zijn eigen volk en streed eerst met de Britten en later aan de zijde van de Indianen tegen de Amerikanen. Hoe het leven van Girty verliep en waarom hij voor de Indianen koos, zal Truman op zijn bekende indringende vertelstijl en krachtige tekeningen in beeld brengen. Volgens Truman moet het mogelijk zijn om succesvolle strips in de Verenigde Staten te maken die niets met superhelden te maken hebben. Hij wil dat met Wilderness bewijzen. Mijn zegen heeft hij.**

That's all folks!

NU OVERAL VERKRIJGBAAR!

HET LAND VAN LANGVERGETEN 4

Tekst: Makyo
Tekeningen: Vicomte

f 19,90
Bfr. 395

ISBN 90 320 5034 6

DE STEEN VAN DE DWAASHEID

Thierry Jolinon is terechtgekomen in het Land van Langvergeten, gesitueerd in een gigantisch moeras dat door de mensen in de streek "Het Einde van de Wereld" wordt genoemd. Hij heeft maar één doel: de donkere schoonheid terugvinden aan wie hij zijn hart heeft verloren. In dit laatste deel van de serie loopt Thierry bovendien het gevaar zijn hoofd te verliezen als hij in aanraking komt met de Steen van de Dwaasheid. Een schitterend getekend epos over een individu, verdwaald tussen heden en verleden.

UITGEVERIJ OBERON, HAARLEM